

K
D

EN NY ERA FÖR SAMHÄLLSBYGGARE

REFORMER FÖR ATT BYGGA SVERIGE STARKT

SVERIGE MÅSTE BYGGAS STARKT

Sverige står inför en period där vi behöver bygga samhället starkare. Återkommande kriser och en ökad politisk polarisering tycks ha resulterat i passivitet och brist på gemensamma ambitioner för det gemensamma bästa. Arbetet med att bygga Sverige starkt går för långsamt. En effekt av överreglering och bristande politisk vilja att prioritera innovation, entreprenörskap, infrastruktur och kunskap är att Sverige under lång tid tappat placeringar i välståndsligan. Det är inte en följd av att länder i Sydostasien, Mellanöstern eller Latinamerika kommit ikapp och förbi. Samtliga länder med högre BNP per capita än Sverige är länder i Västeuropa och Nordamerika.

Den internationella turbulens som vi nu upplever har ytterligare satt fingret på behovet av ett land som står starkt, ökar sitt oberoende och sin motståndskraft. Sverige behöver en ny era för samhällsbyggare och för samhällsgemenskap – vi behöver nu snabbt reformera ekonomi och samhälle för att kunna vara världsledande imorgon.

Denna rapport är framtagen med syfte att identifiera hinder och flaskhalsar – och föreslå reformer som skapar utrymme att rusta Sverige starkt för framtiden. Rapporten tar sikte på ekonomi, energi, infrastruktur, kompetensförsörjning, bostäder och behovet av en välfärd som bara kan byggas av ekonomisk tillväxt.

FINANSPOLITIK SOM GER UTRYMME FÖR INVESTERINGAR

I regeringsställning är det Kristdemokraterna som drivit på för en finanspolitik som möjliggör investeringar för ekonomisk tillväxt. Vår slutsats är att det inte räcker, eller är bra för vare sig ekonomin eller samhällsgemenskapen, att skapa utrymme för investeringar enbart genom stora omprioriteringar i ordinarie budget.

Rätt investeringar leder till högre tillväxt som i sin tur skapar utrymme för välfärdssatsningar när skatteintäkterna ökar och ger utrymme för andra reformer i ordinarie budget. Kristdemokraterna har därför drivit på för en justering av det finanspolitiska ramverket för att skapa ett ökat årligt handlingsutrymme för att ta itu med underhållsskulder och behov av nyinvesteringar.

Infrastrukturen är ett tydligt exempel på hur underlåtenhet att underhålla och göra nödvändiga anpassningar hämmar ekonomisk tillväxt. Mälardalsrådet beräknar att trängsel och förseningar i trafik och kollektivtrafik kostar 6 miljarder per år, enbart i Stockholmsregionen. Undersökningar visar dessutom att människor blir mindre benägna att resa med tåg när trafiken inte uppfattas som pålitlig.

Infrastrukturen beskrivs ofta som ekonomins blodomlopp. Sverige har trots detta, under en lång rad av år, och oavsett färg på regering, underinvesterat i viktig infrastruktur. Detta har skapat en enorm underhållsskuld som vi kristdemokrater menar måste amorteras ned. Parallellt har nyinvesteringar skjutits på framtiden trots att Sverige växer i antal invånare och har ett konkurrensutsatt näringsliv som gör investeringar i ny produktion som i sin tur ökar efterfrågan på effektiva transporter.

Kristdemokraterna har i regeringsställning visat att det är möjligt att prioritera och skapa utrymme för investeringar. I budgetpropositionen för 2025 görs den största satsningen i modern tid på infrastrukturen. Drygt 200 miljarder kronor ytterligare tillförs den ekonomiska ramen till och med 2037. Ett tillskott som gör det möjligt att arbeta bort 100 procent av underhållsskulden på vägsidan. En god infrastruktur gynnar alla – familjer, företag och tillväxten. Tack vare Kristdemokraterna höjdes även reformutrymmet i BP2025 till 60 miljarder kronor.

Men det är inte bara vägnätet i Sverige som behöver åtgärdas. De geopolitiska spänningarna i vår omvärld måste mötas med ett starkt försvar och ökad civil beredskap. Klimatomställningen i kombination med industrins tillväxttakt gör att både energiproduktionen och kapaciteten i våra elnät måste öka rejält. Faktum är att Svenska kraftnät endast byggt 60 mil högspänningsledning under de senaste 20 åren. Det finns idag ett eftersatt behov av nya eller uppgraderade ledningar motsvarande 700 mil.

En ansvarsfull regering måste se till att helheten fungerar vilket kräver förbättringar av vägar, järnvägar, välfärd, energisystem, försvarskapacitet, vatten och avloppsnät, kompetensförsörjning och krisberedskap samt att IT-infrastruktur inom såväl offentlig som privat sektor förbättras. Detta för att säkra förutsättningarna för tillväxt, privat och offentlig innovation, grön omställning, investeringsvilja och en god totalförsvarsförmåga. Det handlar om att attrahera och inte skrämja bort företag. Långsiktigt handlar det om att vara en världsledande industri-, tjänste- och tillväxtnation.

Kristdemokraterna har därför, vid sidan av prioriteringar, pekat på att det finanspolitiska ramverket måste justeras. Att övergå från anslagsfinansiering till lånefinansiering för samhällskritisk infrastruktur är att ta ansvar för att rusta Sverige starkt inte bara för vår generation, utan även kommande generationer.

Parallellt med detta måste vi ha en kommunsektor som har ekonomin i ordning och som arbetar för att frigöra resurser till de satsningar som krävs lokalt och regionalt. Det handlar dels om att använda skattebetalarnas pengar klokt och effektivt för att säkra en god välfärd och hålla nere skattetrycket – men det handlar också om att se till att verksamheterna jobbar klokt och effektivt för att ha utrymme att utvecklas.

ETT FINANSPOLITISKT RAMVERK FÖR TILLVÄXT

I praktiken regleras den svenska finanspolitiken (förenklat det sätt på vilket staten kan påverka efterfrågan i ekonomin genom skatter och offentliga utgifter) av både EU:s regler för ekonomisk styrning och vårt nationella finanspolitiska ramverk. Som medlem i EU är Sverige bundet av den styrning som sker via stabilitets- och tillväxtpaktens regler om underskott och skuld. I Sverige har vi vidare ett finanspolitiskt ramverk, som implementerades för första gången i och med 1997 års statsbudget. Detta består av övergripande finanspolitiska mål och restriktioner, men även en stram statlig budgetprocess. Ramverket har tjänat Sverige väl, skulden som andel av BNP har gått från att vara en av de högre i Europa till att vara en av de lägre. Men, ramverket är ett medel, inte ett mål, för en god samhällsekonomisk utveckling och inte ristat i sten. Ramverket har förändrats och justerats vid en rad tillfällen. 2019 justerades överskottsmålet, formulerat som att den offentliga förvaltningens finansiella sparande över en konjunkturcykel, till att uppgå till en tredjedels procent av BNP och ett skuldankare lades till som en del av ramverket.

Kristdemokraterna var tidigt ute med budskapet att det nuvarande överskottsmålet måste ersättas av en möjlighet att under en period underbalansera statsbudgeten, vilket skulle innebära att Sverige kan lånefinansiera investeringar.

BALANSKRAV – KD FLYTTAR SVENSK POLITIK

Utifrån analysen att det brådskar att ta igen det tidigare regeringar underlåtit att göra och att det kommer kosta mer än hittillsvarande ekonomiska ramar tillåter, drev vi på för en justering av det finanspolitiska ramverket. Att höja skatterna är vid sidan av kraftiga omprioriteringar skulle teoretiskt vara ett sätt att lösa kostnaderna för investeringar. Men, om Sverige ska vara en konkurrenskraftig och attraktiv ekonomi är tvärtom strategiska skattesänkningar nödvändiga.

Kristdemokraterna fick stöd för sin linje om att det finns utrymme att låna till investeringar som sätter fart på tillväxtmotorn, inte minst av Långtidsutredningen (Långtidsutredningen 2023 – Finanspolitisk konjunkturstabilisering (SOU 2023:85)) som föreslog att det nuvarande överskottsmålet skulle ersättas av ett underskottsmål. Därmed skulle nivån på den offentliga skulden kunna höjas. Sveriges skattetryck är bland de högsta i världen men, det är uppenbart att höga skatter inte ensamt är en garant för en robust välfärd och infrastruktur.

Vår linje var att ett årligt underskott i offentlig sektor på motsvarande 0,5 procent, skulle frigöra runt 50 miljarder kronor om året för investeringar som leder till tillväxt och nya affärsmöjligheter för näringslivet. Skuldsättningen skulle öka till cirka 40 procent av BNP (fortsatt god marginal till EU:s gränsvärde och fortsatt i linje med den toleransintervall vi nu har för statsskulden). Vi var samtidigt tydliga med att vi söker en bred politisk enighet kring regelverket och att en överenskommelse brådskar.

I den parlamentariskt sammansatta kommittén som under 2024 hade till uppgift att se över nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande och analysera vissa andra delar av det finanspolitiska ramverket har Kristdemokraterna levererat och sett till att det nu finns en bred politisk majoritet som förordar ett balansmål istället för ett överskottsmål.

Med ett balansmål ges under en längre övergångsperiod ett utrymme att öka utgifterna eller sänka skatterna med motsvarande en tredjedels procent av BNP, eller ca 25 miljarder kronor årligen.

Sverige är historiskt ett land av samhällsbyggare. På kort tid lyftes vårt land ur fattigdom för att vi kraftsamlade genom såväl offentliga som privata investeringar. Vi byggde en infrastruktur för att bidra till en växande ekonomi. Vi utvecklade välfärden för att människor skulle kunna bo, arbeta och leva i hela landet. Sedan tog det stopp. I dag är Sverige underinvesterat i det som brukar benämnas samhällsinvesteringar. För att lösa detta vill Kristdemokraterna öka takten i de offentliga investeringarna. Med ett balanskrav har Kristdemokraterna lyckats i ambitionen att frigöra miljarder som vi menar ska användas till att rusta Sverige starkt igen.

KRAV PÅ EN EFFEKTIV KOMMUNEKONOMI

Kommuner och regioner står för en stor del av de välfärdstjänster som vi medborgare värdesätter och är i behov av. Samtidigt är framför allt kommunernas verksamhet bred och spänner över vitt skilda områden så som vård, omsorg, utbildning, kultur, fritidsverksamhet och teknisk infrastruktur. Här finns en stor del av den offentliga ekonomin och en stor del av den grundläggande infrastrukturen som påverkar det som är i fokus för denna rapport; förutsättningarna för tillväxt, företagande och utveckling.

Kristdemokraterna ser ett stort värde i att kommunsektorns verksamhet kontinuerligt ses över och förbättras. På samma sätt som staten sedan 1993 har haft ett krav på löpande effektivisering av myndigheternas förvaltningskostnader, anser vi att även kommunerna bör arbeta med ständig utveckling av sina arbetssätt.

Men till skillnad från ett statligt styrt effektiviseringskrav menar vi att det är kommunerna själva som är bäst lämpade att avgöra hur detta arbete ska ske. Det är i den lokala kontexten som behoven, förutsättningarna och möjligheterna till förbättring är som tydligast. Att låta varje kommun ta ansvar för sin egen effektivisering främjar både engagemang och träffsäkerhet i förändringsarbetet.

I privat sektor är det en självklarhet att ständigt arbeta med förbättringar för att skapa ekonomiskt utrymme – något som även den offentliga sektorn kan inspireras av, även om förutsättningarna skiljer sig åt. Fokus på utveckling och bättre arbetssätt är avgörande för att säkra välfärdens kvalitet och långsiktighet. Kristdemokraterna vill därför att Riksdagen inrättar en revision av kommunal verksamhet med Riksrevisionens arbete för statlig verksamhet som förebild, i syfte att ge stöd till och insyn i kommunsektorns effektiviseringsarbete.

När en kommun identifierar vad som kan göras billigare och bättre, frigörs resurser som kan återinvesteras i kärnverksamheterna. Det ger också möjlighet att prioritera det som är viktigast för medborgarna – vård, skola och omsorg. Verksamheter som lyckas effektivisera och gå med överskott bör därför också i högre grad få behålla dessa medel för vidare utveckling.

Det är samtidigt av stor betydelse att staten ger kommuner och regioner långsiktiga och så stabila planeringsförutsättningar som möjligt, bland annat genom generella statsbidrag. Såväl Riksrevisionen, Statskontoret som ett antal utredningar har konstaterat att den ökade mängden av riktade statsbidrag inte är ändamålsenliga, utan rent av kostnadsdrivande inte minst genom att mer tid och resurser läggs på administration istället för på verksamheten. För att tydliggöra och effektivisera statens styrning av kommunsektorn vill Kristdemokraterna se över antalet riktade statsbidrag.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

1. Under en 20-årsperiod göra undantag från statens balanskrav för att möjliggöra nödvändiga investeringar för tillväxt.
2. Möjliggöra ökad statlig lånefinansiering av tillväxtfrämjande investeringar, upp till 40 procent av BNP.
3. Ge kommunerna ett tydligt ansvar för att identifiera och genomföra löpande effektiviseringar, med syfte att stärka välfärden och säkerställa en god användning av skattemedel.
4. Inrätta en revision av kommunal verksamhet med Riksrevisionens arbete för statlig verksamhet som förebild.
5. Verka för att kommuner och regioner får långsiktiga och stabila planeringsförutsättningar, bland annat genom generella statsbidrag.
6. Se över antalet riktade statsbidrag.
7. Öka incitament för och underlätta för samverkan mellan kommuner.

STABIL ENERGIOMSTÄLLNING

Den industrialiserade välfärdsnationen Sverige har som energipolitiskt mål att elsystemet till 100 procent ska vara fossilfritt. En offensiv målsättning där alla goda fossilfria kraftslag behövs. Problemet är inte att producera mer el utan att vi har en jämn tillgång till el varje dag under året. Vi står därför i begrepp att bland annat, för första gången på över fyrtio år, bygga nya kärnkraftsreaktorer.

Sedan regeringen tillträtt har motsvarande fem kärnkraftsreaktorer tillförts i form av ökad förmåga att producera el. Regeringen har vidtagit ett 60-tal åtgärder för att stärka Sveriges energiförsörjning, beslut som stärker möjligheten att ansluta fler företag till elsystemet och möjliggör ett mer robust elsystem som kan leverera konkurrenskraftiga elpriser och nätavgifter. Ett stöd motsvarande fastighetsskatten för vindkraft har presenterats för att öka incitamenten för ny landbaserad vindkraft. Ledtiderna för elnätutbyggnad och ökad överföringskapacitet har minskat med 40 procent. I februari 2025 invigdes den första testreaktorn för fjärde generationens kärnkraft. Kristdemokraterna har i regeringsställning också agerat för att värna befintlig vattenkraft och se till att den små- och medelstora vattenkraften ska kunna överleva, hotade av nya regelverk som de varit. Vattenkraften har också potential att moderniseras och öka sin effekt motsvarande en eller ett par kärnkraftsreaktorer.

Utöver den outnyttjade potential som finns vid sajterna Ringhals, Oskarshamn och Barsebäck förslår vi att staten ger finansiellt stöd till de två mest lämpade kommuner som vill utveckla nya sajter. En avfallsfond för vindkraft behöver inrättas som i likhet med kärnavfallsfonden ser till så att medel finns för att hantera det avfall som vindkraftverk medför. Kristdemokraterna föreslår att elcertifikatsystemet avvecklas, eftersom det inte fyller någon funktion och kostnaden för administration är större än nyttan. Vi vill se ett "Team Europa" där samordnare för ny kärnkraft ges i uppdrag att forma en internationell samverkan kring byggnation, modell för riskdelning, licensiering, med mera.

TEAM EUROPA FÖR ETT FOSSILFRITT ELSYSTEM

Sveriges energiinfrastruktur är nästan helt fossilfri. Samtidigt har vi de gångna vintrarna sett en effektbrist i framförallt elprisområde 4 (SE04), som lett till höga elpriser och import av fossil el från andra europeiska länder. Om vi ska klara klimatet och en stabil eltillgång på en europeisk elmarknad, krävs gemensamma krafttag för att få fart på kärnkraftsutbyggnaden. Sverige, tillsammans med Finland (som nyligen byggt ny kärnkraft och har erfarenhet i nutid av byggandet av ny kärnkraft) behöver utnyttja sin kompetens och ta på sig ledartröjan för ett europeiskt kärnkraftsamarbete för ett mer fossilfritt, klimatvänligt och mer självförsörjande Europa. Gemensamma ansträngningar kommer att öka förutsättningarna för att påskynda utbyggnaden av kärnkraften och potentiellt kunna pressa ned kostnaden för och riskerna i en investering.

STATLIGT STÖD TILL NYA KÄRNKRAFTSKOMMUNER

Sverige är på väg att investera i ny kärnkraft och under de kommande tio åren kommer många investeringsbeslut behöva fattas. Än så länge finns kapacitet att bygga nya reaktorer på platser som redan har eller har haft reaktorer. Ytterligare orter kommer dock behöva läggas till landets nuvarande kärnkraftskommuner. Vi föreslår därför att landets kommuner får ansöka och tävla om statligt stöd för att utveckla nya kärnkraftssajter. Stödet blir ett ekonomiskt incitament till de kommuner som är mest lämpade för en effektiv och säker byggnation av kärnkraft och är ämnat att snabba på processen för utbyggnaden av mer stabil baskraft i Sverige.

PRESSA LUFT UR ELSYSTEMET

För att säkerställa att verksamheter ska ha tillgång till den el de behöver, kan de ansöka om och tilldelas en garanterad nätkapacitet. Idag görs inga kontroller av om denna tilldelning faktiskt nyttjas – samtidigt som företag rapporterar om att de inte tilldelas tillräcklig kapacitet för att kunna investera i ny produktion. Därför bör staten regelbundet genomföra revisioner av den tilldelning som finns för att kunna sänka effektnivåerna för kunder som inte utnyttjar dem – och ge plats för kunder som faktiskt behöver elen. En reservation av nätkapacitet bör dessutom göras offentlig för att underlätta för företag med "överbokad" kapacitet att dela med sig till företag som väntar på önskad tilldelning.

INRÄTTA EN AVFALLSFOND FÖR VINDKRAFTEN

Sverige har varit i behov av fossilfri elproduktion och har på olika sätt uppmuntrat utbyggnaden av vindkraft. Idag har dock vare sig stat eller kommun några möjligheter att kräva att ägarna till vindkraften har en plan och en ekonomisk förmåga att avveckla kraftverken när de uppnått sin livslängd och ska rivas eller bytas ut.

Skrotning, nedmontering och marksanering kan i framtiden därmed komma att hamna på skattebetalarnas eller enskilda fastighetsägares konto. Det är rimligt att vindkraften står för sin egen avvecklingskostnad. Ägarna av vindkraft bör därför likt kärnkraftsägarna bidra till en avvecklingsfond, som kan säkerställa att resurser finns.

UTRED VINDKRAFTENS EFFEKTER PÅ MÄNNISKOR OCH NATUR

Vindkraften som fossilfri energikälla är en naturlig del av energimixen och har bidragit till både ökad elproduktion och till utbyggnaden av elsystemet. Det är viktigt för oss att alla energikällor är säkra och ändamålsenliga. Den snabba utbyggnaden av vindkraft har skett utan särskilt mycket reflektion över dess effekt på miljö, natur och människor. Enstaka eller ett par mindre verk i grupp kan smälta in i den omgivande miljön, medan stora områden med många vindkraftverk kan uppfattas störande och få stor inverkan på natur och miljö. Vanliga frågor som väcks är hur de påverkar fågellivet och livsmiljön för växter och djur på marken och i hav. Många är också oroliga för att kraftverken ska ge upphov till störande ljud, både för människor och djur. Det finns också forskning som indikerar att lågfrekvent ljud och så kallat infraljud från vindkraftverk kan ha direkt skadlig inverkan på människors hälsa. Området är dock inte tillräckligt beforskat och ytterligare kunskap behövs för att veta de långsiktiga effekterna och vidta nödvändiga åtgärder.

AVVECKLA ELCERTIFIKATSSYSTEMET

För att öka produktionen av förnybar energi infördes i bred politisk enighet år 2003 ett elcertifikatssystem – som i praktiken innebär att elkunderna subventionerar investeringar i exempelvis vind- och solkraft. Systemet hjälpte till att få fart på utbyggnaden av förnybar elproduktion, men har under senare år allt mer spelat ut sin roll och systemet är tänkt att avvecklas år 2035. Givet att systemet inte längre driver på utvecklingen mot ett fossilfritt Sverige (som nu i princip har en fossilfri elproduktion) kan systemet avvecklas tidigare – främst i syfte att bespara elmarknaden en administrativ börda som driver kostnader, utan nytta för elkunder och miljö.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

8. Att Sverige och Finland tar på sig att skapa en Team Europa kring kärnkraftsfrågor.
9. Inrätta gemensamma forsknings-, utvecklings- och kompetensförsörjningsprogram på EU-nivå för att underlätta utbyggnaden av kärnkraft.
10. Utveckla ett samarbete kring planering av byggnation, modeller för riskdelning, finansiella garantier och licensiering av kärnkraftverk.
11. Att Sverige tar på sig att bli först med att bygga nya reaktorer i Europa som ett pilotprojekt för ett europeiskt samarbete, där tid och budgetfrågor blir nyckelfrågor.
12. Ge minst två av landets kommuner statligt stöd för att projektera för nya kärnkraftssajter.
13. Att regelbundna revisioner av kapacitetstilldelningen i elnäten genomförs.
14. Göra köllistor till elnäten offentliga.
15. Inrätta en avfallsfond för vindkraften, finansierad via avgifter från vindkraftsägarna.
16. Ge Naturvårdsverket och Energimyndigheten i uppdrag att återupprätta sitt forskningsprogram om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö.
17. Snabbavveckla elcertifikatssystemet.

LEVANDE BOSTADS- OCH STADSMILJÖER

Sverige har, i spåren av kraftigt höjda räntor och byggkostnader, sett en nedgång i bostadsbyggande. Bostadsbristen gör att unga vuxna ofrivilligt bor kvar hos sina föräldrar längre. Samtidigt har många seniorer, som vuxit ur sin villa, svårt att hitta en ersättningsbostad. För att få till bättre fungerande flyttkedjor är ett naturligt fokus att se över åtgärder som uppmuntrar andelen småhus i bostadsbeståndet. Detta då cirka en miljon hushåll vill flytta från lägenhet till småhus men i dagsläget inte kan göra det.

Regeringen har infört en planeringsstimulans och nyligen höjt stödnivån till kommuner som antar detaljplaner som möjliggör småhusbebyggelse respektive omvandlingar från lokaler till bostäder. Regeringen vill även skapa möjlighet att få ett hus typgodkänt i hela landet för att öka byggandet av radhus och villor. Regeringen har även lämnat förslag på omfattande förenklingar av reglerna för bygglov och lättnader i byggkraven för studentbostäder.

Människors vilja eller möjlighet att flytta begränsas ofta av två faktorer: dels svårigheten att hitta en bostad som matchar de egna behoven, dels de ekonomiska trösklar som uppstår genom skatter och avgifter. Tillsammans bidrar dessa faktorer till att rörligheten på bostadsmarknaden hämmas, även när det finns ett behov eller en önskan att byta bostad.

Kristdemokraterna har i Riksdagen tidigare kritiserat det extra amorteringskravet, men även bolånetaket, då det skapar en tröskel in till bostadsmarknaden, minskar bostadsbyggandet och styr efterfrågan till en typ av bostäder som egentligen inte efterfrågas.

Vi har även förslag för att komma till rätta med underhållsskulden av vatten- och avloppsnätet. Vi presenterar förslag som kortar ledtiderna i tillståndsprocesser och förslag som sänker hushållens bostadskostnader, då en rad kostnadsökningar inneburit höjningar av kommunala avgifter och taxor.

UPPHÅV DET GENERELLA STRANDSKYDDET

Strandskyddet har utretts flera gånger och olika försök att reformera det har hittills slutat i små förändringar för den som vill bygga nära vatten. Regeringen genomför nu förändringar som kommer att underlätta för markägare och den som vill bygga nytt nära sjöar och vattendrag. De föreslagna lättnaderna är dock inte tillräckliga. Att kunna bygga strandnära är både en fråga om att kunna utveckla en bygd med attraktiva boenden och underlätta näringsverksamhet. För enskilda människor handlar det dock lika mycket om att möjliggöra en boende- och livsmiljö som ökar välbefinnandet och möjliggör ett attraktivt boende till en kostnad som är överkomlig. Samtidigt har strandskyddet till syfte att långsiktigt trygga förutsättningarna för enskilda att ha allemansrättslig tillgång till strandlinjen och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Det finns också ett regelverk för att ge särskilt känsliga och intressanta naturområden ett skydd. Det generella strandskyddet bör därför avskaffas och ersättas med en möjlighet för kommuner att belägga enskilda strandlinjer med skydd. Kommunerna ska inom ramen för detta ta särskild hänsyn i områden som redan är starkt exploaterade och fortsatt värna allmänhetens tillgång till strandlinjen, så att människor kan använda sig av allemansrätten och ha tillgång till obrutna strandlinjer. Länsstyrelsernas möjligheter att upphäva beviljade bygglov för strandnära byggnationer ska helt slopas.

MAXTAXA FÖR BOENDE

En del av kostnaderna för boendet består av kommunala taxor och avgifter. Dessa har ökat kraftigt de senaste decennierna, långt mer än konsumentprisindex. Kommunerna har fått högre kostnader för exempelvis avfallshantering, vatten och avlopp, energi och material. Inflation, nya lagkrav från staten samt höjda avfalls- och förbränningskatter är andra faktorer som drivit upp dessa kostnader. Om taxorna endast följt prisutvecklingen i stort hade boendekostnaden för ett sammanboende par med barn i genomsnitt varit en tusenlapp lägre per månad.

Självkostnadsprincipen innebär att avgiften inte får vara högre än vad det kostar att producera tjänsten, men heller inte lägre om det skulle innebära att skattebetalarna subventionerar den. Principen gäller dock inte för alla verksamheter – vissa tjänster, som kommunala bostäder och fjärrvärme, kan drivas med vinstsyfte.

För att självkostnadsprincipen ska upplevas som legitim, måste det vara tydligt preciserat vilka kostnaderna är för en tjänst som kommunen debiterar den enskilde i form av olika taxor och avgifter. Kommunerna ska därför åläggas att redovisa detta på varje faktura. Därmed blir det möjligt att jämföra kostnaderna och kontrollmöjligheterna stärks.

REKOMMENDERAD NORM FÖR BYGGLOVSKOSTNADER

Vad en enskild kommun kräver för att utfärda ett bygglov och vad ett bygglov kostar varierar stort över landet. Skillnaden kan vara så stor som 120 000 kronor – skillnader som är svårmotiverade utifrån ett medborgar- och husägarperspektiv. Riksgenomsnittet för ett bygglov är omkring 30 000 kronor. Plan- och bygglagen (PBL) är en mycket omfattande och detaljerad lagstiftning som genom åren blivit alltmer komplex, något som påverkar kommunernas taxekonstruktioner. En välfungerande taxa är viktig för att kommunerna ska kunna finansiera sin verksamhet inom området. Kristdemokraterna vill därför att staten genomför en total översyn av Plan- och bygglagen för att på sikt kunna införa en rekommenderad bygglovsnorm för kommunerna. Riktlinjerna ska vara tydliga för vilka avgiftsnivåer som är rimliga och vilka krav på underlag och undersökningar som den som ansöker om bygglov förväntas uppvisa.

Länsstyrelsernas handläggningstider varierar också stort vilket i flera fall har kritiserats bland annat av JO. Kristdemokraterna anser att de inriktningsmål som regeringen ställt upp för Länsstyrelsernas handläggningstid måste följas bättre. Länsstyrelserna ska även åläggas ett ansvar att innan ett detaljplanearbete inleds redovisa för kommunen eller exploatören vilka utredningar som kommer krävas och dess förväntade tidsåtgång. Detaljplaner som överensstämmer med översiktsplanen bör hanteras med ett förenklat överklagandeförfarande – exempelvis genom krav på prövningstillstånd eller begränsade möjligheter att överklaga. Samma princip bör gälla för bygglov som följer gällande detaljplan, där överklagande endast bör vara möjligt vid särskilda skäl. Kristdemokraterna vill också införa ett tydligt tidsmål att en detaljplan ska vara antagen inom 18 månader från det att planuppdraget beslutas.

BEGRÄNSA RIKSINTRESSEN

Det totala antalet riksintresseområden i Sverige är svårt att exakt fastställa, men det handlar om flera tusen områden som inte sällan överlappar varandra. Ett problem som ibland uppstår och som försvårar byggprocesser är när olika myndigheter överklagar varandras beslut, med hänvisning till riksintressen. Det är möjligt att tanken var god från början, men ordningen skapar byråkrati och gråzoner för den som vill få en byggnation till stånd. Olika riksintressen kan förstås stå emot varandra, men får inte leda till byråkrati och onödiga hinder. Ur vårt perspektiv är exempelvis stadsutveckling ett lika legitimt intresse som bevarandet av kultur och miljö – intressen som måste kunna samsas.

Länsstyrelserna åläggs att tidigt i detaljplaneprocessen samordna statens synpunkter och meddela vilka avvägningar och prioriteringar som ska göras mellan de olika riksintressena. Detta beslut ska inte kunna överprövas av annan instans än regeringen. Regeringen har aviserat en översyn av befintliga system och regelverk i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Översynen ska förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer. I denna översyn är det av vikt att det sker en kraftig minskning av både antalet riksintresseanspråk och riksintresseområdenas samlade areella utbredning. Förslaget beskrivs närmare i kapitlet om välfärd med växtvärk.

AVSKAFFAD STÄMPELSKATT

För att sänka kostnaderna för en flytt – och underlätta flyttkedjorna på bostadsmarknaden – bör stämpelskatten och skatten vid in-teckningar av nya lån för privatpersoner avskaffas. Fler måste få möjlighet att förverkliga drömmen om eget boende och uppmuntras att flytta dit jobben finns. Slopad stämpelskatt på lagfarter för privatbostäder innebär en besparing på 54 000 kronor för det genomsnittliga hushållets bostadsköp. Det underlättar också bostadsfinansieringen eftersom bankernas bolån inte innefattar stämpelskatten – skatten betalas istället av det som annars hade varit en del av hushållets kontantinsats. För hushåll med hög belåningsgrad, till exempel förstagångsköpare, kan detta i värsta fall leda till att kontantinsatsen blir för låg för att helt finansiera köpet med traditionella bolån och köparen tar därför ofta ett dyrt kompletterande blancolån. Slopad stämpelskatt får därför positiva effekter för möjligheten att finansiera drömmen om eget boende.

GENERÖSARE BOLÅNEVILLKOR FÖR PENSIONÄRER

Många pensionärer vittnar om att de har svårt att få ekonomin att gå runt. Det gäller kvinnliga pensionärer i synnerhet. Om man som pensionär bor i en villa man inte längre har råd eller ork att ta hand om vore det bättre för denne att flytta till en mindre lägenhet, dels för att höja marginalerna men även för bostadsmarknadens rörlighet överlag. Dessvärre är det inte ovanligt i dagsläget att pensionären nekas nytt bolån på grund av bankernas bedömningsgrunder. Pensionärer har svårare än andra åldersgrupper att få

beviljat bolån eftersom de i regel har lägre inkomst än yrkesarbetande och inte passar in i bankernas mallar. De har exempelvis ofta ett värde i sina tillgångar, så som sin bostad, men det ingår inte i bankernas bedömningsgrunder. Pensionärerna behöver samtidigt amortera sina lån som alla andra åldersgrupper, men i det här fallet låser det in sparkapital i en bostad som inte kommer ge dem någon användbar utdelning.

Vi menar att det finns systematiska hinder som missgynnar pensionärer. Efter många år av arbete och inbetalda räkningar i tid behöver vi som samhälle ge dem förutsättningar att skapa sig ett gott liv med bättre ekonomiska levnadsmarginaler. När äldre vill flytta till hyresrätt möts de ibland av orimliga krav på inkomstnivå, trots att de har betydande kapital i form av till exempel försäljning av villa eller sparkapital. Därför bör hyresvärdars bedömning av betalningsförmåga alltid ta hänsyn till den sökandes totala ekonomiska situation – inte enbart löpande månadsinkomst.

EN BOSTAD FÖR ALLA

Något särskilt utmärkande för vår bostadsmarknad idag är att allt fler stängs ute på grund av ekonomiska skäl, så kallad strukturell hemlöshet. De som är särskilt utsatta är barnfamiljer, ensamstående kvinnor och studenter. De som inkluderas i den sociala hemlösheten, hemlöshet orsakat av psykiatriska skäl eller beroendeproblematik, fångas i bästa fall upp av vår socialtjänst, medan det växande antalet strukturellt hemlösa står utan skyddsnet. Det finns ingen enkel och snabb lösning på de stora problemen den svenska bostadsmarknaden präglas av idag. Det är inte bara tak över huvudet som ska tillgodoses, vi behöver skapa trivsamma hem och områden där invånarna känner gemenskap och trygghet. Vi bör använda våra befintliga system mer effektivt för att tillgodose bostäder till de hushåll som har störst behov och fånga upp de hushåll som har svagast ekonomiska förutsättningar. Vi behöver också ändra hyressättningsystemet för att bana väg för en tillgängligare hyresmarknad.

Regeringen har redan fattat beslut om åtgärder för att stärka den kommunala bostadsförmedlingen och tydliggöra kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Kommunerna ges nu större frihet att använda förturer och reservationer i den kommunala bostadsförmedlingen. Det införs också krav på handlingsplan för bostadsförsörjning som ska antas av kommunfullmäktige varje mandatperiod och tydligt redogöra för bostadsbehoven och hur kommunen avser att möta dessa. Men för ökad integration och starkare skyddsnet behöver det vidtas fler åtgärder för att öka andelen sociala bostäder. Kristdemokraterna vill därför i samband med en reform om friare hyressättning införa krav på att en andel av det bostadsbeståndet upplåts som sociala bostäder som ska förmedlas efter behov. Vi vill också utreda och genomföra lagändringar som möjliggör mer långtgående åtgärder för att komma till rätta med utmaningarna i våra utsatta områden, där Danmark sedan länge arbetat med insatser som går att dra lärdom av.

VATTEN OCH AVLOPP ATT LITA PÅ

En av kommunernas grundläggande uppgifter på infrastrukturområdet är att se till att medborgarna har rent vatten och fungerande avloppssystem. Här har kommunerna dessvärre en enorm underhållsskuld. Samtidigt innebär skärpta miljökrav, åtgärder för att möta klimatförändringarna samt krav på en robust och redundant vattenförsörjning ökade kostnader för nya investeringar. Kristdemokraterna menar att staten måste ta ansvar för en del av lösningen på VA-problemet, på samma sätt som när VA-nätet en gång i tiden byggdes ut med statliga medel. Det handlar om kritisk infrastruktur som måste fungera och som kommer att innebära en ytterligare belastning för kommunernas ekonomi, där kommunerna inte ensamt tycks klara uppgiften.

Kristdemokraterna föreslår därför att staten ställer upp med kreditgarantier och är med och finansierar en del av räntekostnaden för just VA-investeringar. VA-verksamheten får varken gå med vinst eller förlust utan ska alltid ha ett nollresultat. Verksamheten styrs av självkostnadsprincipen, vilket betyder att den helt finansieras av anslutna kunder genom VA-taxan. Enligt gällande rättspraxis behöver eventuella överskott återföras inom tre år, vilket innebär att det saknas möjlighet att bygga upp ett eget kapital. Konsekvensen av detta är att alla kostsamma investeringar måste lånefinansieras. Under vissa förutsättningar medger VA-lagen att medel inte behöver återföras förrän efter tio år. Kristdemokraterna anser att lagstiftningen behöver förtydligas så att upparbetade överskott kan användas för investeringar i kommunernas VA-anläggningar under minst tio år.

ENSKILDA AVLOPP

Runt 12 procent av alla hushåll har sin dricksvattenförsörjning tryggad genom egen brunn och lite färre än 150 000 fastigheter har en två- eller trekammarbrunn för sitt avlopp. Många husägare har upplevt att de tvingas att ansluta sig till kommunalt vatten och avlopp med miljöargument, utan att de upplever att beslutet fattats på saklig grund. Alla fastigheter ska självklart ha en bra och säker VA-hantering. Samtidigt

ska vi värna äganderätten och fastighetsägarens rätt att så långt som möjligt välja sina egna lösningar. Beslut om anslutning till det kommunala VA-nätet måste vara välgrundat och ske till en låg kostnad.

ÄNDRADE AVSKRIVNINGSGREGLER FÖR KOMMUNER

Många kommuner, kanske särskilt mindre kommuner, skulle uppskatta och bättre kunna hantera investeringar i bostäder och byggnader för företagsverksamhet, om avskrivningsreglerna var mer flexibla och investeringen kunde spridas ut över flera år. Dagens regler gör att kostnaden för en investering måste belasta kommunens budget på kort tid, då kommunen redan från första året i sin bokföring ska redovisa vilket marknadsvärde byggnaden har, trots att den kommer att ägas av kommunen och stå kvar mycket länge. Vi föreslår därför att en kommun efter en oberoende värdering av en fastighet ska kunna ta upp byggkostnaden i bokföringen och stegvis skriva ned värdet under tio år till dess det bokförda värdet motsvarar marknadsvärdet. Detta kan frigöra resurser för större investeringar som behöver göras under kort tid.

FÖRUTSÄGBARHET FÖR TOMTRÄTTER

Såväl bostadsrättsföreningar som tomträttsinnehavare som inte äger marken har drabbats av höga höjningar på avgiften. Tomträttsavgäld, det vill säga hyran av marken en bostad står på, beslutas på en tioårssikt och avgörs av markvärdet. Det finns exempel på att tomträttsavgälden från ett år till ett annat kan höjas över 100 till 200 procent och därmed leda till ökade kostnader för de boende om flera tusen kronor i månaden. Samtidigt som möjligheten att köpa tomträtt och bygga hus är en fördelaktig möjlighet för fler att förverkliga villadrommen, skapar det oförutsägbara systemet många hinder. Kristdemokraterna vill därför se över tomträttslagen i syfte att skapa ett mer förutsägbart system för tomträttsavgälder samt möjliggöra avgäldstak för bostadstomträtter.

STARKARE PÅTRYCKNINGSMEDEL MOT OSERIÖSA FASTIGHETSÄGARE

I många kommuner finns problem med oseriösa fastighetsägare som inte sköter förvaltningen av sina fastigheter på ett adekvat sätt. En fastighet med bristande underhåll kan påverka ett helt område negativt. Det är inte heller ovanligt att dessa fastigheter har kopplingar till välfärdsbrottslighet. Kommunerna behöver ett starkare påtryckningsmedel i förhållande till fastighetsägarna för att dels komma till rätta med befintliga problem, dels försvåra för oseriösa fastighetsägare att komma in på marknaden. Kristdemokraterna vill därför se en lagstiftning som reglerar vad som krävs för att vara fastighetsägare och hyra ut bostäder.

SÄNKT REAVINSTSKATT

Många som äger sin bostad tar möjligheten att skjuta upp sin reavinstskatt när man säljer en bostad för att köpa en ny. Det är i sig en möjlighet som underlättar flyttkedjor och skapar möjligheter för många att över tid skaffa sig ett boende som man trivs med och stannar länge i. Många som ägt sin nuvarande bostad under lång tid upplever dock reavinstskatten som ett hinder – trots att man funderar över att exempelvis sälja en större bostad för att köpa eller hyra en mindre. Detta hindrar till del flyttkedjor och möjligheter för barnfamiljer att hitta en ny bostad, när ensamstående eller par med utflugna barn väljer att bo kvar i exempelvis ett hus eller större lägenhet. Vi vill därför att den som ägt sitt boende en längre tid ska få sin reavinstskatt minskad, så att den efter 16 års boende är nere på noll.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

18. Avskaffa det generella strandskyddet och låta kommunerna avgöra var och hur stränder ska ges ett särskilt skydd.
19. Avskaffa Länsstyrelsernas veto mot bygglov i strandnära lägen.
20. Att kommunerna ges ett tydligt ansvar att kontinuerligt effektivisera den avgiftsfinansierade verksamheten, med utgångspunkt i självkostnadsprincipen och med hänsyn till rimliga krav på produktivitet och effektivitet.
21. I lag precisera vilka kostnader som får ingå i självkostnadsprincipen för taxor och avgifter.
22. Införa transparenskrav på kommunala taxor och avgifter – så att det på varje faktura itill den enskilde tydligt framgår och specificeras vad som ingår i kostnaden man betalar.
23. Ha statligt reglerade pristak för verksamhet som inte bör variera geografiskt, exempelvis kostnader för bygglov.

24. Att staten genomför en total översyn av Plan- och bygglagen för att på sikt kunna införa en rekommenderad bygglovsnorm för kommunerna.
25. Ge Riksrevisionen mandat att utföra granskningsrevision av kommunal verksamhet som helt eller delvis finansieras av taxor och avgifter.
26. Införa en statligt reglerad avgiftsnorm för bygglov.
27. Att detaljplaner som överensstämmer med översiktsplanen bör hanteras med ett förenklat överklagandeförfarande.
28. Att bygglov som följer gällande detaljplan bör kunna överklagas enbart vid särskilda skäl och hanteras med ett förenklat överklagandeförfarande.
29. Att en detaljplan ska vara antagen inom 18 månader från det att planuppdraget beslutas.
30. Ge Länsstyrelserna i uppdrag att samordna statens synpunkter på detaljplaner så att staten talar med en röst, begränsa samtidigt riksintressemyndigheters möjlighet att överklaga varandras beslut.
31. Att regeringen beslutar om en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning.
32. Avskaffa stämpelskatten och skatten vid inteckningar av lån. Införa en undantagsklausul i Finansinspektionens *allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden* där pensionärer ges bättre förutsättningar att beviljas bostadslån.
33. Lantmäteriets avgifter för avstyckning av tomter måste sänkas.
34. Utredda ett sänkt amorteringskrav för pensionärer.
35. Att hyresvärdar vid bedömning av betalningsförmåga alltid ska beakta äldres totala ekonomiska situation, inklusive kapitaltillgångar.
36. Reformera hyressättningssystemet och inför en friare hyressättning för att minska de ekonomiska klyftorna mellan första- och andrahandsmarknaden.
37. Ge hyresgäst och hyresvärd vid nytecknande av kontrakt möjlighet att komma överens om en individuellt förhandlad hyra.
38. Införa krav på att en andel av bostadsbeståndet avsätts som sociala bostäder, för ökad integration och starkare skyddsnet. Bredda och höja bostadsbidraget.
39. Se en nationell handlingsplan enligt dansk modell för utsatta områden.
40. Att staten erbjuder kreditgarantier på lån upp till 20 år för investeringar i kommunal VA-verksamhet i syfte att täcka dess underhållsskuld.
41. Att staten subventionerar 0,5 procentenhet av räntan på dessa lån för att göra VA-investeringarna mer ekonomiskt hållbara.
42. Säkerställa en långsiktig och stabil VA-planering genom en lagändring som medger att den tid som upparbetade överskott kan användas för VA-investeringar förlängs till minst tio år.
43. Att påtvingad anslutning till kommunalt VA bara ska ske efter påvisade brister med den enskilda anläggningen samt bevis varför anslutning blir en bättre lösning ur miljö- och hälsosynpunkt.
44. Att en befintlig myndighet får ett samlat ansvar för VA i hela landet och att denna myndighet ska kunna granska kommunernas beslut innan en VA-sanering genomförs.
45. Tillåta att kommuner skriver av kostnaderna för investeringar i bostäder och lokaler under en längre tidsperiod än idag.
46. Se över tomträttslagen i syfte att skapa ett förutsägbart system för tomträttsavgälder samt möjliggör avgäldstak för bostadstomträtter.
47. Underlätta friköp av tomträtter.
48. Verka för att kommunerna får kraftfulla verktyg för att komma till rätta med oseriösa fastighetsägare samt att även villaägare med flera som samlar skrot och skräpar ner sina fastigheter ska kunna få snabba och effektiva sanktioner. Man ska inte kunna kringgå sanktioner och myndighetskrav som idag.
49. Att kommunen får större möjligheter att ta tag i och överta ödehus som är ett problem i många mindre orter.
50. För att komma till rätta med att oseriösa eller kriminella aktörer tar över rådigheten över fastigheter i kommunen bör liknande lagstiftning som finns i Aktiebolagslagen (hembud, återköp och förköp) också kan vara tillämplig vid fastighetsöverlåtelser där kommunen eller statlig myndighet varit fastighetsägare.
51. Att reavinstbeskattningen avskaffas, exempelvis genom att reavinstskatten minskas efter fem år med 2 procentenheter årligen.

INFRASTRUKTUR SOM FUNGERAR

Infrastrukturen är samhällets blodomlopp och helt avgörande för att hela Sverige ska fungera. En god infrastruktur gynnar alla, familjer, företag och tillväxt. Trots detta är många svenska vägar och järnvägar i kritiskt skick och hotar industrins behov av transporter, fungerande regionala arbetsmarknader och krav på snabba persontransporter. Sverige måste få till ett byggande i högt tempo av vägar, järnväg, flyg, hamnar och nätkapacitet samtidigt som finansieringen av viktiga infrastrukturprojekt framöver inte enkom kan ske via nya satsningar från statens budget.

Vår regering gör nu den största satsningen på infrastruktur i modern tid genom att tillskjuta drygt 200 miljarder kronor ytterligare till och med 2037. Trots att cirka 60 procent av vägnätet är byggt före 1970 och har en teknisk livslängd på ca 50 år så ges med regeringens satsning förutsättningar att bygga bort 100 procent av underhållsskulden på vägsidan. Det är viktigt, dåliga och illa fungerande transportleder leder exempelvis till att utryckningstiden för ambulans, polis och räddningstjänst blir längre.

Vi förordar teknikneutralitet istället för en ensidig fokusering på enskilda motortekniker i syfte att utveckla moderna fordon med miljövänlig teknik utan CO₂-utsläpp. En utveckling av framtidens järnväg kräver förändringar av dagens organisation och finansiering, vi förordar exempelvis att Malmbanan bolagiseras. För flyginfrastrukturen är ett statligt huvudmannaskap vägen framåt, driftansvaret för flygplatser flyttas från kommunerna och regionerna till staten. Vi förslår att en huvudansvarig aktör ges i uppdrag att säkerställa en tillgänglig och tillförlitlig bredbandsuppkoppling i hela landet, idag vilar det ansvaret på ett flertal olika privata och statliga operatörer.

BILEN – VIKTIG FÖR OSS

Bilen och vägtransporter är och kommer – inom överskådlig tid – vara vårt absolut viktigaste transportmedel. 80 procent av personresandet sker med bil, 10 procent med buss. Inget annat transportslag skapar samma samhällsnytta och uppnår samma flexibilitet – vare sig för samhällets behov eller våra personliga behov. Trots det handlar det mesta av samhällsdebatten om satsningar på tåg. De politiska besluten speglar denna debatt genom att de största nyinvesteringarna går till järnvägen. Kristdemokraterna har i regeringsställning påbörjat en viktig förändring där den destruktiva trenden med för lite medel till vägunderhåll nu bryts och allt eftersatt vägunderhåll kan återtas. Det arbetet behöver fortsätta med nödvändiga nya investeringar i förbättrad väginfrastruktur. Transporternas påverkan på klimat och miljö ska inte minska genom färre resor och transporter – utan genom en omställning av fordonsflottan – en flotta som ska ha tillgång till ett välfungerande och modernt vägnät.

VÄGFÖRENINGARNAS BÄSTA VÄN

De enskilda vägarna utgör större delen av det svenska vägnätet och är en förutsättning om ”hela Sverige ska fungera”. Det är dock enkelt att konstatera att de enskilda vägarna inte får tillgång till statliga och kommunala investeringar på ett sätt som motsvarar deras betydelse. Därför har regeringen höjt anslaget till enskilda vägar. I praktiken upprätthålls den större delen av vårt vägnät av civilsamhället och privatpersoner. Vi har ett regelverk som är ålderdomligt och inte lever upp till de behov som finns. Regelverket måste ge tillräckliga förutsättningar så att mer resurser för investeringar och underhåll kan tillföras de enskilda vägsamfälligheterna. Det finns ett upparbetat behov varför staten bör utöka sin medfinansiering av de enskilda vägarna. Det är också viktigt att stat och kommun inte överlåter till civilsamhället och tvingar dem att ta över ansvaret för en större del av vägnätet än idag – vilket skulle skada förutsättningarna för liv och verksamhet på landsbygden. Detta gäller såväl för de enskilda vägarna som de belyningsanläggningar utmed dessa som staten i snabb takt håller på att avveckla.

FLYGET – ETT NATIONELLT INTRESSE

Att kunna flyga till en rimlig peng är en nödvändighet för vårt land och flyget är en del av den nationella kollektivtrafiken. Idag ägs 32 flygplatser av kommuner och regioner och deras existens är ofta föremål för debatt, mestadels på grund av en skakig ekonomi. Dagens statliga basutbud av flygplatser är inte tillräckligt för att täcka det behov som finns, inte minst i ett totalförsvarsperspektiv och för samhällsnyttig flygtrafik så som brand-, ambulans-, polis och militärflyg. Vi menar att staten ska ta ett samlat grepp över de kommunala och regionala flygplatserna, för att skapa långsiktighet och ekonomisk stabilitet för flygets infrastruktur. Ett förslag är att utöka det statliga basutbudet som Swedavia ansvarar för och utreda om detta bör innefatta ett statligt övertagande av kommunala och regionala flygplatser. Samtidigt bör Swedavias uppdrag breddas så att det också innefattar uppgiften att bistå Forsvarsmakten vid övning och kris, liksom garantera tillgänglighet för det samhällsnyttiga flyget. Swedavia ska också få ett tydligare samhällsuppdrag, så att

tillgången säkerställs också för den privata flygverksamheten i form av helikoptrar, flygskolor och privatflyg. Utöver detta bör det statliga driftstödet stärkas för att öka bärkraftigheten för de icke-statliga flygplatserna.

ARLANDA OCH BROMMA

Det har blivit tydligt hur Stockholm allt snabbare förlorat i konkurrensen om det internationella flyget. Det är inte bara en Stockholmsfråga. Att ha ett välfungerande och attraktivt nationellt nav för flyget skapar förutsättningar för konkurrenskraft och en fungerande infrastruktur för hela landet. Många år av en njuv politisk inställning till flyget (flygskatt, flygskam, resepoliticy som exkluderar flyget), liksom SAS ökade fokus på Köpenhamn, har skadat Arlanda och huvudstadens flyginfrastruktur. För att bryta utvecklingen krävs förändrad skattelagstiftning, satsningar på nya moderna bränslen och investeringar i längre banor på Arlanda, kapacitet att bygga ytterligare en start- och landningsbana, fler uppställningsplatser, bättre kommunikationer till och från flygplatsen och en smidig hantering av inrikesresenärerna. En utredning behöver tillsättas för att se över hur den kvarvarande trafiken på Bromma (10 000 flygrörelser per år i form av privat-, helikopter-, polis-, ambulans, brand-, statsflyg och flygskolor) liksom totalförsvarsbehoven i Stockholmsområdet ska tillgodoses och vilken roll Bromma eller andra alternativ kan spela.

TILLVÄXTEN AV DRÖNARTRAFIKEN

Luftfarten står inför en omfattande förändring där olika typer av luftfarkoster – från små privata drönare till större obemannade farkoster för varu- och persontransporter – kommer att dela på luftrummet. Denna utveckling berör inte bara det civila samhället utan också Försvarmaktens intressen, och ställer krav på en ny syn på både infrastruktur och luftrumshantering. Mindre drönare kan sannolikt operera från privat mark, men större farkoster kommer behöva egna baser för start och landning.

Det är inte lämpligt att denna typ av trafik blandas med traditionell flygtrafik på stora flygplatser som Arlanda. Mot denna bakgrund bör Bromma flygplats särskilt beaktas som en möjlig framtida nod för avancerad drönartrafik. Samtidigt behövs den nationella strategin, som nu tas fram, för hur Sverige ska hantera den växande drönarsektorn – både vad gäller säkerhet, regelverk, ansvarsfördelning och skydd av den personliga integriteten.

Kommunernas roll, behovet av särskild infrastruktur som drönarkorridorer samt tydliga regler för både näringsliv och privatpersoner är centrala delar. Med rätt förutsättningar kan Sverige ta en ledande position inom utvecklingen av både godstransporter och framtida persontrafik i luften.

BÄTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR JÄRNVÄGEN

En del av problematiken kring bristande underhåll och funktionalitet i järnvägsnätet är förutom bristande politisk prioritering av resurser att Trafikverket inte fungerar optimalt och att kunskapen kring upphandlingar av järnvägsunderhåll och byggnation haltar i en stor organisation. Vi vill därför fortsätta att stärka det systemansvar som Trafikverket nu inför på central nivå för väg- respektive järnvägssidan. Det skapar tydligare fokus på samordnat genomförande och kostnadskontroll när underhåll och investeringar samordnas centralt, till skillnad från tidigare regionalt och organisatoriskt utspridda verksamhetsmodell. Ett nytt statligt infrastrukturbolag bör också inrättas med möjlighet att organisera genomförandet av vissa investeringar, för att på så sätt skapa konkurrens och jämförelser till Trafikverkets arbetssätt.

Vi menar också att en utredning bör titta på om staten på sikt ska köpa in Arlandabanan för att underlätta trafiken i Stockholmsregionen – och att Malmbanan ska bolagiseras och fungera som ett dotterbolag. Vi har goda erfarenheter från Öresundsbron, som drivs i bolagsform. Den danska staten har låtit vinsterna från bolaget gå till investeringar i infrastruktur, medan den svenska staten fram till nyligen låtit vinsten gå in i statskassan. På detta område har vi något att lära av hur Öresundsbrokonsortiet fungerar och hur danskarna hanterar sin del. Kristdemokraterna har i regeringen nyligen beslutat att även Sverige kommer hantera intäkterna från avgifter på liknande sätt, genom att framtida intäkter från Öresundsbron kommer att användas för investeringar i infrastrukturen i regionen.

NATIONELLT BREDBANDSNÄT

Framtidens vård, infrastruktur, jordbruk och industri behöver fungerande uppkoppling dygnet runt. Fibernätet måste därför ses som en kritisk infrastruktur. Idag hanteras detta av ett flertal olika privata och statliga operatörer men det finns ingen som har det övergripande ansvaret för att det existerar ett väl fungerande och robust nät som klarar framtidens teknikutveckling. Samtidigt har hoten i form av terrorism, sabotage och krig ökat. Vi behöver ta ett samlat grepp kring den svenska bredbandsstrukturen. Vi menar att det statliga bolaget Teracom ska ges ansvaret att säkerställa en tillgänglig och tillförlitlig uppkoppling i hela

landet. Teracom ansvarar redan i dag för delar av det offentliga bredbandsnätet som rör public service, polis, ambulans, räddningstjänst och försvar. Bolaget bör samla övriga statliga nät som idag drivs av Trafikverket och Svenska kraftnät för att lägga grunden till ett robust nationellt bredbandsnät. Det framtida uppdraget blir att förvalta, utveckla och investera i en nationell bredbandsinfrastruktur.

PRIORITERADE HAMNAR

Trots att en hamnutredning genomfördes för 15 år sedan har väldigt lite hänt för att säkerställa att landets nätverk av hamnar är långsiktigt hållbart och möter dagens och framtidens behov. Det finns ingen samlad hamnstrategi som kommuner (som oftast äger hamnarna), regioner, stat, EU och transportnäringen kan samlas kring. Av dagens 150 hamnar kommer staten inte kunna garantera anslutande infrastruktur och en kraftsamling behöver ske kring de mest strategiska hamnarna. Den senaste utredningen gjordes också innan det svenska Natomedlemskapet var aktuellt och innan utvecklingen av nya bränslen tog fart. En ny hamnutredning måste därför göras där även säkerhetspolitiska hänsyn tas in.

CYKELHUVUDELER

Det mesta av fokus på infrastrukturområdet hamnar av naturliga skäl på väg, järnväg, båtar och flyg. En genomsnittlig dag är det dock dryga miljonen svenskar som sätter sig på en cykel. Det finns också många som vill kunna använda cykel oftare, för att minska på sina kostnader, leva ett hälsosammare liv, bidra till klimatsmarta transporter eller för att det helt enkelt är roligt. Vi menar att stat och kommuner behöver planera bättre och ha med ett tydligt cyklistperspektiv för att underlätta för landets cyklister. Cykelbanor behöver i större utsträckning separeras från motorfordonens vägbana och anläggandet av cykelbanor underlättas. Trafikverket bör få i uppdrag att medfinansiera fristående cykelbanor (som inte byggs på befintlig väg) samt utarbeta en klassifikation av cykelbanor, liknande den som finns för det vanliga vägnätet. Syftet är att underlätta och samtidigt ställa krav som tydliggör vad cyklisterna kan förvänta sig i form av standard och funktionalitet, från "cykelhuvudleder" till iordningställda gamla banvallar med grusunderlag. Vi menar också att cyklande kan underlättas genom att vissa trafikregler anpassas exempelvis genom att införa en så kallad en och en halvmetersgräns – där bilister åläggs att hålla avstånd till en cyklist vid omkörning på landsväg.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

52. Att en större andel av medel till infrastruktur allokeras till väginvesteringar och underhåll. Bilen skapar frihet och välfärd. Kristdemokraterna ska därför vara Sveriges bilvänligaste parti.
53. Kristdemokraterna ska arbeta för god miljö i kombination med teknikneutralitet avseende fordons- och motorteknik.
54. Ha offentligt stöd till forskning och utveckling av nya drivmedel med netto-noll-utsläpp av växthusgaser.
55. Utredda ett långsiktigt hållbart system för investeringar i enskilda vägar, med möjlighet för vägföreningar att ansöka om medel för större underhåll- och förstärkningsprojekt.
56. Utredda ett utökat statligt basutbud av flygplatser för Swedavia samt att utreda ett statligt övertagande av kommunala och regionala flygplatser.
57. Att samtliga av dagens statliga och kommunala flygplatser pekas ut till beredskapsflygplatser.
58. Fortsätta att stärka det statliga driftstödet till de icke-statliga flygplatserna.
59. Att det nya Swedavia får ett tydligt militärt- och civilförsvarsuppdrag.
60. Att ägardirektivet ses över så att det nya nationella Swedavia får tydliga uppdrag avseende fungerande GA-trafiken (General Aviation) som består av privat-, helikopter-, polis-, ambulans-, brand- och statsflyg samt även flygskolor och möjliggöra drönartrafik i hela landet.
61. Utveckla Arlanda i syfte att kunna hantera ett större antal flygrörelser än idag.
62. Att inrikespassagerarna på Arlanda hanteras via en egen terminal som kan leverera god och snabb service.
63. Utredda Bromma flygplats som en framtida bas för både general aviation och avancerad drönartrafik, med särskilt fokus på hur platsen kan användas för lättare luftfart och ny teknik.
64. Tillsätta en Arlandaförhandling – för Sveriges konkurrenskraft och tillväxt.
65. Effektivisera Trafikverket – med tydligt fokus och centralt systemansvar för väg- respektive järnvägssidan.
66. Inrätta ett statligt infrastrukturbolag med uppdrag att genomföra vissa investeringar i väg- och järnvägsnätet. Vid en bolagisering av Malmbanan kan detta bolag förvaltas av infrastrukturbolaget.

67. Ge lämplig myndighet i uppdrag att revidera och säkerställa att statliga väg- och spåraktörer håller de ingångna avtal som tecknats med kommuner och regioner.
68. Ge Teracom ett nationellt uppdrag att säkerställa bredbandsinfrastrukturen och samla all bredbandsverksamhet som idag bedrivs av statliga aktörer.
69. Gör en ny hamnutredning som tar hänsyn till att Sverige idag är NATO-medlem, och säkerställ att olämpligt utländskt ägande av svenska hamnar förhindras.
70. Möjliggöra statlig medfinansiering till fristående cykelvägar.
71. Att en klassifikation av cykelbanor tas fram i syfte att höja deras standard och status vid trafikplanering.
72. Införa en så kallad en och en halvmetersregel vid omkörning av cyklister på landsväg.
73. Främja bättre planering av exempelvis säkra cykelvägar till skolor.

KOMPETENS FÖR LIV OCH TILLVÄXT

Trots att vi har en hög arbetslöshet har många branscher svårt att hitta personer att anställa. En förklaring är att utbildningssystemet inte svarar upp mot arbetsmarknadens behov. Det är dessutom ett behov som snabbt förändrats och förändras. Sverige genomgår en grön omställning samtidigt som det sker förändringar i form av digitalisering, automatisering, teknisk utveckling och demografiska förändringar. Det är mot denna bakgrund allvarligt att andelen kvalificerad arbetskraft inte ökat i samma utsträckning som antalet utbildningsplatser och att Sverige tappar i kunskap jämfört med andra länder.

Regeringen har redan fattat beslut som ger fler platser på den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Detta för att underlätta för företagen att hitta arbetskraft med rätt utbildning och på så vis möjliggöra en matchning som inte fungerat tillräckligt bra. Sänkta marginalskatter är bra av flera skäl, inte minst för att utbildning och expertis ska löna sig. Skattelättnader har också genomförts för att attrahera och behålla internationell kompetens. Regeringen vill också undersöka hur utbildningarna bättre kan styras mot arbetsmarknadens och samhällets behov.

Arbete är en av de viktigaste faktorerna för att alla ska kunna leva ett gott liv. För att fler ska komma i arbete behöver arbetsförmedlingen reformeras. En dagpenning införs som ersätter det kommunala försörjningsstödet för arbetsföra personer och är tydligt kopplad till deltagande i arbetsmarknadsinsatser. Vi förordar en effektivare SFI-undervisning med tydlig koppling till arbete. Vi stärker incitamenten att flytta dit jobben finns. Regelförenklingar måste genomföras för att underlätta för entreprenörskap, innovation och tillväxtbolag.

AVSKAFFA ARBETSFÖRMEDLINGEN OCH KOMMUNALISERA ARBETSMARKNADSPOLITIKEN

Arbetsförmedlingen är en av våra mest omdiskuterade, omdebatterade, kritiserade och politiskt älskade myndigheter. Vi menar att verksamheten historiskt har haft stora brister – och fortsatt är svår att reformera till det bättre. Medan delar av befolkningen aldrig kommer i arbete och bidragsberoendet cementeras och försätter människor i en passiv och utsatt position, torde de flesta vara överens om att en bidragande orsak är just att verksamheten försämrats av ständiga politiska käbbel och försök till reformer.

Vi har också en situation där staten går in med insatser för matchning och utbildning, medan kommunerna gör insatser för människor som nyligen kommit till Sverige och därtill känner sig tvingade att arbeta med arbetsmarknadspolitiska insatser för de som har försörjningsstöd. Uppdelningen verkar ineffektiv och onödig – särskilt som det torde vara kommunerna som har störst kunskap om både personen i behov av stöd och den regionala arbetsmarknadens behov. Vi vill därför avskaffa Arbetsförmedlingens roll och ge ansvaret för matchning och arbetsmarknadspolitiska insatser, exempelvis utbildningar, till kommunerna. Kommuner som vill samarbeta för att uppnå stordriftsfördelar eller samla sina insatser inom en arbetsmarknadsregion, har frihet att göra så.

En del av de uppgifter som Arbetsförmedlingen idag har, exempelvis att driva Platsbanken och tillhandahålla bedömningar av det framtida behovet för vissa typer av utbildningar, behöver fortsatt omhändertas nationellt av lämplig myndighet eller lösning tillsammans med arbetsmarknadens parter.

INRÄTTA EN DAGPENG FÖR ARBETSLÖSA

Sverige har en stor grupp långtidsarbetslösa som riskerar att aldrig komma in på arbetsmarknaden och bli självförsörjande igen. I september 2024 hade cirka 160 000 personer varit arbetslösa i minst ett halvår. Långtidsarbetslösheten är som högst bland äldre. Personer över 55 år utgör ungefär hälften av de långtidsarbetslösa. Så som bidragssystemen i Sverige är utformade cementeras lätt utanförskap och bidragsberoende, och bidrar till att arbetslösheten blir mycket hög inom vissa grupper.

Vi föreslår att försörjningsstödet omvandlas till en dagpenning, som ska ersätta det kommunala försörjningsstödet för arbetsföra personer, och vara tydligt kopplad till deltagande i arbetsmarknadsinsatser. Stödet ska vara så utformat att den som tar ett tillfälligt arbete, får behålla hela den intjänade lönen – även om den är högre än dagpenningen – samt en mindre del av dagpenningen i syfte att minska marginaleffekten för den enskilde och stimulera människor till att pröva sin förmåga även om det gäller kortvariga arbetsmöjligheter.

Kommunerna ska ställa höga – definitiva – krav på deltagande, utbildningsinsatser och arbetssökande, även utanför den egna kommunen. Avsteg från detta ska innebära ekonomiska sanktioner, där frånvaro kan innebära indragen dagpenning. Detta kommer att innebära en ökad tydlighet och effektivitet jämfört med dagens system.

LÄRCENTRA FÖR KOMPETENSFÖRSÖRJNING

En viktig del för att underlätta för människor att ta del av utbildning och kompetensutveckling är att upprätta Lärcentra, en verksamhet som redan finns i många regioner och som fungerar på lite olika sätt. Med långsiktig finansiering och ett tydligt uppdrag kan Lärcentra samordna utbildningsaktörer på alla nivåer, skapa nära samarbeten med lokala arbetsgivare och säkerställa att kompetensutbudet matchar de behov som finns på arbetsmarknaden. Detta sätt att arbeta är ämnat att skapa geografisk närhet mellan den som är i behov av utbildning och utbildningsanordnaren – och göra det möjligt att erbjuda olika former av utbildning, från Komvux till Yrkeshögskola och högskola/universitet under ett och samma tak. En fördel med ett regionalt samarbete kring ett lärcentra är att de uppvisat en förmåga att snabbt fånga upp arbetsmarknadens behov. De underlättar också kontakterna med och avtalsskrivandet med lärosäten och andra utbildningsanordnare – vilket skapar utrymme för snabba insatser när nya behov uppstår och förutsättningarna på den regionala arbetsmarknaden förändras.

UNIVERSITETEN OCH DISTANSPROBLEMET

Ett led i att utveckla förutsättningarna för lärcentra och öka tillgängligheten är att svenska universitet och högskolor utvecklar sin distansutbildning och hur de arbetar med digitala verktyg. Det tycks också råda stora skillnader i kvalitet mellan olika lärosäten. Samtidigt kommer behovet av livslångt lärande att växa generellt – och kan bli extra tydligt i tillväxtorter – som snabbt ska rekrytera ett stort antal kvalificerade personer till nya arbetsuppgifter. Inte minst viktigt blir det i stora omställningsprocesser – som omställningen av transportsektorn till elektricitet eller stålindustrin till fossilfri verksamhet. Personer som rekryteras till en ny verksamhet kan behöva kvalificerad kompetensutveckling, exempelvis genom att läsa fristående kurser på högskola eller universitet, som bedrivs parallellt med att man går in i nya arbetsuppgifter. Vi menar att staten bör utse ett universitet som får ett nationellt uppdrag att samordna lärosätena för att utveckla teknik, pedagogik och examination som möjliggör distansstudier med hög kvalitet. I ett sådant arbete skulle man exempelvis kunna arbeta med lösningar för att möta de utmaningar som AI skapat för bland annat examinerande uppgifter utanför campus.

REALISTISK STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING

Elevers stöd att välja rätt gymnasieutbildning och senare i livet hitta rätt akademisk eller yrkesutbildning har under lång tid präglats av att peppa personer att göra det de vill. Ambitionen är i grunden inte fel – men hjälper vare sig samhälle eller person om studie- och yrkesvägledningen är helt frikopplad från möjligheterna att hitta ett framtida arbete, med en utbildning som efterfrågas. Studie- och yrkesvägledningen måste bli mer realistisk och verklighetsbaserad – ”följ din dröm” är inte mycket till vägledning. Istället måste personliga intressen, ambitioner och förmågor balanseras mot verkliga möjligheter och behov på arbetsmarknaden. Nyligen ändrades skollagen så att dimensioneringen av gymnasieutbildningarna bättre ska motsvara arbetsmarknadens behov – och mindre elevernas efterfrågan. Samma inriktning måste gälla studie- och yrkesvägledningens arbete.

BONUS PÅ SKOLPENGEN FÖR BRANSCHSÄKRADE UTBILDNINGAR

Vi vet att behovet av kvalificerad yrkesutbildning är stort och att vissa branscher idag har svårt att rekrytera utbildad personal. En del i att öka yrkesutbildningarnas – och kanske också en del av de teoretiskt inriktade programmen – attraktivitet, är att säkerställa att utbildningarna håller hög kvalitet, är relevanta för behoven på arbetsmarknaden och har rykte om sig att ha ett nära samarbete med branschen. Industriarbetsgivarna och industrifacken har sedan många år tillbaka ett samarbete kring de tekniska utbildningarna, som på lokal nivå ska säkerställa att utbildningarna är relevanta och att det finns bra praktikplatser för eleverna ute på företagen. Samarbetet fungerar väl regionalt och kräver ett aktivt engagemang från både skolornas huvudmän som det lokala näringslivet. Vi menar att denna typ av samarbete bör uppmuntras och underlättas – därtill bör fler branscher fundera över om de kan inleda liknande samarbeten kring sina utbildningar. Stat och kommun bör också se till att det finns incitament till samarbete, exempelvis genom en bonus på skolpengen för de utbildningar som är certifierade genom ett branschgemensamt samarbete.

STÖRRE FOKUS PÅ ARBETSMARKNAD FÖR UNIVERSITETEN

Universitet är en komplex verksamhet, med en kedja från akademisk grundutbildning till avancerad grundforskning. Det är en kedja som måste fungera och som kräver stor frihet för universiteten att forma sin verksamhet. Politiken är dock med och styr på olika sätt, bland annat genom hur utbildningsanslagen är utformade, vilket lett till en kraftig utökning av antalet platser vid universitet och högskola de senaste årtiondena. Vi menar att det varit allt för stort fokus vid ett ökat antal platser, och för litet fokus på kvalitet

och vad man utbildas till. Det finns tecken på att den snabba utbyggnaden av antalet utbildningsplatser skett på bekostnad av kvalitet och studenternas förutsättningar att utvecklas till sin fulla potential och lära sig rätt saker. Trots rekordstora studentkullar har företag och delar av offentlig sektor fortfarande svårt att hitta rätt kompetens. Det finns en uppenbar risk att studenter utbildas till sådant som inte efterfrågas på arbetsmarknaden – och i värsta fall till arbetslöshet. Detta måste i grunden förändras, så att det blir en bättre balans mellan uppdraget att förse arbetsmarknaden med efterfrågad kompetens, universitetens behov av att uppnå excellens i sin forskning och studenternas egna intressen. En faktor som ytterligare skulle stärka universitet och högskolas koppling till arbetsmarknaden är att studier på yrkeshögskola får räknas som meriterande vid ansökan till relevanta kurser, exempelvis personer som läst programmering på yrkeshögskola och som sedan vill studera vidare till systemutvecklare.

I Danmark är man nu på väg att dra lärdomar av tidigare misstag, liknande de i Sverige. Vi menar att det är dags för Sverige att se över utbildningarna, exempelvis att korta vissa av de längre mastersprogrammen och möjliggöra omprioriteringar mellan utbildningar. Det är också nödvändigt att prioritera yrkesinriktade utbildningar, för kompetens som idag saknas på arbetsmarknaden och utbildningarna behöver anpassas till behoven i lärosätets egen arbetsmarknadsregion. Ett uppdrag som universitet och högskola också måste få, är att se över yrkesinriktade utbildningars innehåll, så att de motsvarar det som man behöver kunna när man kommer ut i yrkeslivet. Som ett led i att locka kvalificerad kompetens till Sverige, vill vi också prioritera insatser som kan locka utländska studenter och forskare till svenska lärosäten. Samtidigt måste detta ske tillsammans med införande av bakgrundskontroller och skärpta säkerhetsrutiner. En mycket stor andel av dagens utländska studenter och forskare kommer ifrån Kina, Ryssland och Iran och det svenska lärarundantaget bidrar till att känslig information och kunskap kan föras vidare till dessa regimer.

Danskarna är också i en process där man effektiviserar universitets- och forskarstrukturen. Vi menar att Sverige – som haft en utveckling där snart sett varje region har sitt eget universitet – bör prioritera om framför allt kvalificerade utbildningar och forskningsresurser till ett mindre antal universitet än idag.

LÅT SAMHALL ÅTERGÅ TILL KÄRNUPPDRAGET

Samhall dras idag med stora brister. Om tanken en gång var att personer med funktionsvariationer skulle få en möjlighet till arbete och en väg in på den reguljära arbetsmarknaden, består närmare hälften av Samhalls anställda idag av personer med bristande språkkunskaper. I praktiken har Samhall blivit ett integrationspolitiskt verktyg. Det är olyckligt eftersom det tränger undan Samhalls kärnuppdrag – att hjälpa dem som på grund av funktionsnedsättning har svårt att få ett ordinarie jobb. Detta är en grupp som utgör ungefär en fjärdedel av alla långtidsarbetslösa och att erbjuda bättre förutsättningar för dessa personer är en viktig del av en mer effektiv arbetsmarknadspolitik. Samhall behöver återgå till kärnuppdraget. Samhall ska i första hand inte finnas till för språkträning.

SFI MED TYDLIG KOPPLING TILL ARBETSMARKNADEN

Problemen att få till en effektiv SFI-utbildning har debatterats under årtionden. Det tycks fortsatt vara så att högutbildade personer läser svenska tillsammans med lågutbildade, genomströmningen är låg och kopplingen mellan SFI och arbetsmarknaden haltar. Det är inte självklart att den språkkurs man läser anpassas till exempelvis den yrkespraktik man har eller att SFI-utbildningen anpassas för att underlätta för SFI-studenten att hitta ett jobb. Vi menar att detta är ohållbart och försenar integrationen av personer som flyttat till vårt land. Vi vill därför öka kopplingen mellan SFI och jobb, genom att man upprättar branschspecifika SFI-program, med siktet inställt på yrkesutbildning, yrkesorientering och branschpassad språkundervisning. Särskilda insatser kan också behövas för att möjliggöra arbete parallellt med SFI-studier, exempelvis digitala lösningar och distanskurser. För att öka förutsättningarna för hög kvalitet i SFI-undervisningen vill vi också att det inrättas en branschgemensam kontrollfunktion, som kan öka kvalitén i samverkan mellan aktörerna och snabbt agera mot utbildningar som inte håller måttet.

NYTTJA FOLKHÖGSKOLORNAS OCH CIVILSAMHÄLLET'S KRAFT

Folkhögskolorna har en lång tradition av att erbjuda utbildningar som snabbt kan anpassas till förändrade samhällsbehov. Med sin pedagogiska frihet och förmåga att nå grupper som inte alltid hittar vägar in i det formella utbildningssystemet, har folkhögskolorna en unik position att bidra till lösningen på Sveriges kompetensbrist.

Folkhögskolorna har under de senaste åren visat att de snabbt kan ställa om och erbjuda yrkesinriktade utbildningar som svarar mot näringslivets behov. Under åren 2020–2022 tillkom särskilda medel som möjliggjorde en ökning av antalet deltagare i yrkesinriktade utbildningar från cirka 6 500 till över 8 000 personer. Resultaten var imponerande, med en hög andel deltagare som fullföljde sina utbildningar. Denna

omställningsförmåga bör användas mer och stödjas för att säkerställa att utbildningssektorn fortsatt kan vara en drivkraft för Sveriges näringsliv och arbetsmarknad.

Till folkhögskolan söker sig många som av olika skäl inte kunnat tillgodogöra sig utbildningen inom det ordinarie skolväsendet. För ungdomar som lämnar gymnasieskolan utan examen finns en andra chans till studier vid en folkhögskola. Idag får den som är under 20 år CSN-bidrag på samma villkor som på gymnasiet, men kan däremot inte beviljas CSN-lån förrän den fyllt 20 år. Detta är ett hinder som bör ändras så att CSN-lån beviljas från 18 år även för den som studerar på folkhögskola.

INTERNATIONELL DRAGINGSKRAFT

Sverige är en del av en internationell ekonomi och en internationell arbetsmarknad. Ett land som vill hålla sig framme med innovativa företag kring teknikutveckling, digitalisering och AI, måste också kunna konkurrera om kompetensen internationellt. Annars riskerar verksamhet förläggas till andra länder och svenskar söka sig utomlands. Vi har mycket som talar för oss – bra regelverk för riskkapital, väl utbyggd välfärd och en bra livsmiljö. Ett område där vi inte är lika tilltalande, är start-upmiljön och vi behöver boosta företagets forskning och utveckling. Vi vill därför se över möjligheten för tillväxtbolag och start-ups att kunna införa mer förmånliga optionsprogram än idag, program som ofta används för att locka kompetens med lägre lön idag än vad man kan få hos en annan arbetsgivare – med hopp om att framgångar ska betala sig senare. Dessa regler är idag allt för begränsade – även om skäl funnits för dessa begränsningar. Ett sätt att komma runt baksidorna med ökade möjligheter att komplettera lön med optionsprogram, är att låta arbetsmarknadens parter inom vissa ramar komma överens om villkoren. Det skulle borga för att lönerna hålls på en rimlig nivå och villkoren på arbetsmarknaden generellt inte försämras. Detta skulle dock vara en innovation på arbetsmarknaden, eftersom det delvis skulle göra skattelagstiftningen dispositiv – varför en sådan modell måste utredas.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

74. Avskaffa Arbetsförmedlingen och överföra ansvaret för matchning, stöd och utbildning till kommunerna.
75. Omvandla försörjningsstöd till en dagpenning, med tydliga krav på deltagande, utbildning och arbetsökande för den som är arbetsför – och en ekonomisk morot till dem som prövar också tillfälliga arbeten.
76. Upprätta Lärcentra genom regionala samarbeten över hela landet.
77. Ge ett universitet i uppdrag att utveckla standarder och gemensamma digitala lösningar för distansutbildning på akademisk nivå.
78. Stärka studie- och yrkesvägledarnas uppdrag gentemot arbetsmarknadens behov och aktivt vägleda elever mot lämpliga studier eller yrkesutbildning inom de sektorer och yrkesområden där det finns ett stort behov av arbetskraft.
79. Låta studier vid yrkeshögskolan vara meriterande vid ansökningar till universitetsutbildningar.
80. Ge en extra skolpeng till utbildningar som är certifierade genom ett branschgemensamt samarbete för att säkerställa utbildningens kvalitet och relevans för arbetsmarknaden.
81. I större utsträckning dimensionera högre utbildningar utifrån arbetsmarknadens behov och göra insatser för att stärka miljön för kvalificerade utbildningar och forskning.
82. Låta universiteten anpassa sin dimensionering av utbildningarna till den egna arbetsmarknadsregionen.
83. Prioritera om kvalificerade utbildningar och forskningsresurser till ett mindre antal lärosäten.
84. Stärk kopplingen mellan högre utbildningar och de arbeten som utbildningen ska leda till behörighet mot.
85. Göra insatser för att locka utländska studenter och forskare till Sverige.
86. Stärk säkerheten gällande bakgrund och finansiering för utländska studenter.
87. Låta Samhall återgå till sitt kärnuppdrag.
88. Inrätta branschspecifika SFI-program.
89. Upprätta en branschgemensam kontrollfunktion för SFI-utbildningen.
90. Införa CSN-lån från 18 år för den som studerar på folkhögskola.
91. Folkhögskolorna ska prioriteras i omställningen till yrkesinriktade utbildningar som svarar mot arbetsmarknadens behov.
92. Låta utreda hur arbetsmarknadens parter ska kunna komma överens om reglerna för optionsprogram.
93. Uppmuntra kommuner att rikta kommunala feriejobb mot bristyrken.

VÄLFÄRD MED VÄXTVÄRK

Sverige är ett av världens mest innovativa länder vilket lockar investeringar till vårt land. På många områden inom teknik, life science och industrins gröna omställning är vi dessutom världsledande. Men, det är en position som snabbt kan förändras om vi inte förmår att svara upp på olika nivåer med att underlätta för en företagsetablering med nödvändiga samhällsinvesteringar för att det ska bli långsiktigt lyckosamt.

Den nuvarande regeringen arbetar för att minska regelbördan och de administrativa kostnaderna för företagen. Ambitionen är att underlätta och understödja det näringsliv som skapar arbete och välbefinnande. Denna uppgift måste även kommuner och regioner omfatta. Den försvåras dock av att det offentliga lokalt emellanåt upplever en växtvärk och ställs inför svårforcerade regelverk. Ibland blir det svårt för en kommun som får en stor etablering, att ensamt hantera alla konsekvenser och den utmaning som etableringen kan leda till. Det finns även en stor osäkerhet kring den ekonomiska bärigheten i de investeringar av nödvändig infrastruktur som krävs för att exempelvis möjliggöra en större industrietablering. Detta har vi sett prov på i praktiken. Möjligheterna skymms av de problem som snabbt tornar upp sig och initialt är det nybyggarkommunen som tar den ekonomiska risken medan staten får merinkomster av etableringar.

Här återfinns förslag på förenklade regelverk, riskdelning, effektivare tillståndsprocesser, effektivare länsstyrelser och offentlig produktivitetsökning. Fokus för arbetet har varit att se vilka förändringar som kan bidra till att kommuner och regioner blir möjliggörare. Vi måste få hjulen att börja snurra. Snabbare.

RISKDELNING FÖR NYBYGGARKOMMUNER

När ekonomin växer så det knakar lokalt, innebär det stora behov av att möta inflyttning och nya verksamheter med utbyggd infrastruktur och välfärdstjänster. Detta är i grunden en kommunal uppgift. De offentliga intäkterna kommer dock att dröja, eftersom de ökade skatteintäkterna faller ut ett par år efter investeringar och utbyggda välfärdstjänster. Då en del av den tillkommande arbetskraften sannolikt inte heller är folkbokförd i den kommun där industrietableringen sker, kommer en del av de ökade skatteintäkterna att tillfalla en annan kommun än den som står för investeringskostnaderna. Löften om stora etableringar och utlovade arbetstillfällen kan för en kommun ibland vara svåra att bedöma bärkraften i, vilket kan leda till en överdriven försiktighet i riskbedömningarna inför en kommunal investering.

Det är dock av nationellt intresse att nyindustrialiseringen av Sverige och den gröna omställningen inte tar onödigt lång tid och att påbörjade satsningar fullföljs. Nödvändiga samhällsinvesteringar i vägar, vatten och avlopp, energisystem, skolor, barnomsorg, vård och bostäder ska göras parallellt som de nya jobben skapas.

För att få fart på investeringarna menar vi att staten behöver ta ett större ansvar med hjälp i form av olika instrument för att dela risken med kommuner och bostadsinvestorer. Vi tycker därför att de utredde förslagen att möjliggöra för Norrlandsfonden att finansiera bostadsbyggande i hela landet och en kreditgaranti för bostadsbyggande i etablerings- och expansionskommuner bör genomföras skyndsamt.

Därtill föreslår vi att en modell där nybyggarkommuner får ta del av statens ökade intäkter via den allmänna löneavgiften. Enligt beräkningar kommer staten år 2030 ha ökat sina inkomster som en följd av industrisatsningarna enbart i Norrbotten med 24 miljarder kronor. De arbetstillfällen som där skapas genererar mellan 3 och 4 miljarder i ökade intäkter via den allmänna löneavgiften (som inte motsvaras av någon direkt kostnad för staten). Dessa intäkter menar vi bör gå tillbaka till nybyggarkommunerna som en sorts riskdelning för de investeringar som kommunerna står för. Pengarna bör fördelas till kommuner utifrån framtagna kriterier, exempelvis storlek på kommun i förhållande till nyetableringen och hastigheten i vilken en expansion sker etcetera.

Därtill menar Kristdemokraterna att skatteutjämningsystemet bör utformas på ett sätt som tar hänsyn till behovet av stora samhällsinvesteringar i nybyggarkommuner. Det är viktigt att inkomstutjämnningen utformas så att detta inte motverkar tillväxt och utveckling. En tillväxtkomponent som belönar ökningen av arbetstillfällen och inkomster skulle kunna vara ett sätt att stärka incitamenten för kommunernas och regionernas tillväxtarbete och på så sätt bidra till utveckling i hela landet. En tillväxtkomponent skulle exempelvis kunna baseras på ökningen av antalet arbetstillfällen och ökningen av daginvånarnas inkomster.

Den statliga Utjämningskommittén har utrett en så kallad tillväxtbonus som baseras på tillväxten av antalet dagavlönade personer i en kommun. Detta för att komma åt fly-in-fly-out-jobb där tillväxtkommuner får ökade utgifter men inte ökade skatteintäkter vid stora nyetableringar. Detta skulle vara ett sätt att kompensera många nybyggarkommuner för ökade utgifter som tillväxten för med sig.

Ovan föreslås en rad stödåtgärder som tar ned kostnaden för nybyggarkommunernas investeringar. Det är dock fortsatt rimligt att kommunerna själva står för merparten av kostnaderna, eftersom frukterna av en expansion eller etablering på sikt till del tillfaller kommunen och skapar förutsättningar för att säkra en högkvalitativ och tillgänglig välfärd för alla. För mindre- och mellanstora kommuner kan dock stora lån för stora investeringar vara en utmaning. Vi föreslår därför att en statlig kreditgarantinämnd inrättas för att tillhandahålla kreditgarantier för investeringar som bedöms vara av vitalt intresse för Sverige och som inte kan anses vara i linje med kommunens vanliga tillväxttakt och investeringsbehov. Vi föreslår att staten går i borgen för lån till sådana investeringar och ger en årlig subvention på 1 procent av garantibeloppet under 25 år efter att kreditgarantin beviljats.

Med det sagt, inser vi att det kan uppstå gränsdragningsproblem mellan vad som ska anses vara en nybyggarkommun där tillväxten går i en takt utöver det vanliga – och vad som är en förväntad tillväxttakt. I samband med att olika instrument för riskdelning införs, måste det därför också tydliggöras vilka kriterier som definierar en tillväxttakt som staten bör stödja och underlätta. I grunden handlar det om investeringar som är av vitalt intresse för nationen. Dagens kommunala skatteutjämningsystem syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärdstjänster och annan samhällsservice, trots skillnader i skattekraft, folkmängd, åldersstruktur, bebyggelsestruktur och socioekonomiska faktorer mellan kommuner – vilket är bra. Ett system för att stödja nybyggarkommuner ska säkra stora investeringar i Sverige, men också ge förutsättningar för kommuner att väga språnget för att locka till sig och underlätta etableringar.

GÖR UPP MED ALLA RIKSINTRESSEN – SNABBSPÅR FÖR KRÄNGLIGA TILLSTÅND

I syfte att skydda exempelvis natur, kulturlandskap och kulturarv finns en rad så kallade riksintressen. Att ta hänsyn till och vårda det vi har, till kommande generationers nytta och glädje, är en självklar kristdemokratisk förvaltarprincip. Vår upplevelse är dock att det, i gott syfte, gått inflation i antal intressen att bevara, att dessa intressen står bortom överväganden mot andra intressen och att vi har skapat en överbyråkratisk och svårhanterlig situation, med tolv statliga myndigheter som alla vakar över sin del av det som ska skyddas och bevaras. Boverket ska samordna samtliga riksintressen och länsstyrelserna samlat företräda staten. Att kunna skydda och bevara måste dock kunna samsas med målet att utveckla. Tillväxt, innovation och beredskap är också intressen som måste finnas med i vågskålarna när dagens samhälle ska förbättras och morgondagens skapas.

En konsekvens av brokigheten är att olika myndigheter har möjlighet att överklaga varandras beslut. Resultatet blir långdragna processer där utgången för den enskilde och företag blir osäker och allt för avlägsen i tid. Vi menar att det förslag till förbättringar som ett antal myndigheter presenterade i en översyn av riksintressen år 2021 är allt för oprecist och präglas av överdriven försiktighet. Istället för att hoppas att problemet löser sig, måste regeringen besluta om en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning. Kristdemokraterna anser också att det behöver införas en ventil och ett snabbspår för att avgöra situationer där olika intressen står mot varandra. Exempelvis är det rimligt att den gröna omställningen, behovet av sällsynta material och ökad beredskap i ett internationellt osäkert läge inte ska hanteras genom mångåriga tillståndsprocesser som präglas av osäkerhet. Allmänintresset av samhällsekonomiska vinster måste också vara en rimlig sak att väga in i en tillståndsprovning.

Länsstyrelserna bör därför få i uppgift att avgöra om, när och hur ett ärende ska hanteras i ett särskilt snabbspår, med ett förfarande där samtliga intressenter får säga sitt, men där beslut inte kan överklagas av annan än regeringen. Ett snabbspår kan också innebära att man samlat kan avgöra vilka värden, inklusive samhällsekonomiska vinster, som ska prioriteras och beaktas, även om ett beslut går en myndighet eller en intressent emot. Vi menar att ett sådant snabbspår tydliggör vilket eller vilka motstående intressen som är viktigast för att snabbare kunna uppnå resultat med respekt för de värden som ska värnas.

ÖVERGÅNGSHANTERING AV SNABBSPÅR VIA FÖRORDNING

Kristdemokraternas förslag om att länsstyrelserna kan pröva vilka tillståndsprocesser som kan hanteras i ett snabbspår kommer att behöva utredas och införandet ta några år i anspråk. Under tiden menar vi att regeringen måste ha möjlighet att förordna fram beslut som brådskar. En sådan möjlighet användes när regeringen gav cementtillverkningen på Gotland tillstånd att fortsätta sin verksamhet, när Sverige stod farligt nära att över en natt stå utan cement. I rådande världsläge, med vårt stora beroende av Kina för den gröna omställningen, Ryssland för konstgödsel och USA för stora flöden i industrins värdekedjor, är det direkt farligt och oansvarigt att det exempelvis ska kunna gå tio år att öppna en ny gruva.

LÄNSSTYRELSER MED GARANTIER FÖR FÖRETAGANDE

Handläggningstiderna på länsstyrelserna skiljer sig åt mellan olika delar av landet. Det tyder på att det finns länsstyrelser som har potential att förkorta sina handläggningstider och öka sin service till företagen. Företag vittnar också om att det inte alltid uppfattas som att handläggningen präglas av gott bemötande eller att vara samarbetsinriktad. Länsstyrelserna behöver därför arbeta med sin handläggningskultur och kan lämpligen åläggas att mäta nöjdheten i brukarnas kontakter med myndigheten, enligt en så kallad NKI-metod (nöjd-kund-index). Ett led i detta arbete är att säkerställa att alla som jobbar med handläggning och service till företag förstår företagandets villkor, exempelvis genom program för kompetensutveckling. En ytterligare åtgärd är att säkerställa att det finns upparbetade och tydliga rutiner, för att minska risken för att hanteringen ska skilja sig mellan olika handläggare och mellan olika länsstyrelser och därmed också minska risken för godtycklighet.

Vi föreslår också att en nationell garanti för handläggningstider införs, som garanterar att tillståndsprocesser och annan handläggning sker inom en avgränsad tid. Länsstyrelserna ska också vid varje givet tillfälle ge tydlig information om vad en ansökan ska innehålla, hur och när beslut fattas och vem man ska vända sig till med frågor och klagomål. I det fall ett beslut inte fattats inom ramen för tjänstegarantin ska ett vite betalas ut för att undvika att länsstyrelserna då sätter i system att avslå ansökningar inom tjänstegarantins tidsgränser. Likaså bör överklaganden av ett länsstyrelsebeslut som av domstol anses ha skett utan rimlig handläggning och utan en seriös bedömning följas av kraftiga skadestånd till företaget som drabbats.

SE ÖVER LÄNSSTYRELSESNAS ORGANISATION – INRÄTTA EXPERTLÄNSSTYRELSER

På vissa håll finns bristande likvärdighet, där länsstyrelserna inte lever upp till de krav som ställs på en effektiv myndighetsorganisation. Kristdemokraterna vill därför utreda länsstyrelsernas organisation, med syftet att minska antalet länsstyrelser från dagens 21 samt göra dessa mer effektiva som organisation. Vi tycker också att det finns skäl att utreda myndighetskulturen utifrån ett service- och företagsperspektiv. Vi vill även utreda om länsstyrelserna är bäst lämpade att utföra de arbetsuppgifter de har idag, eller om det behövs en annan ordning. Vi tror redan nu att det finns anledning att samla några uppdrag hos några enskilda länsstyrelser, för att koncentrera uppdragen och tydliggöra det främjande uppdraget. Vi föreslår att koncentrera några uppdrag till några få "expertlänsstyrelser", en ordning som redan används men i för liten utsträckning. I dag är det ofta spretigt gällande handläggning, där kompetensen i stort skiljer sig åt och kan innebära att en länsstyrelse måste uppfinna hjulet, trots att det redan finns och snurrar hos en annan länsstyrelse. Vi tror att man genom att samla kompetensen hos några särskilda experter, kan få en bättre möjlighet att nå målet med det främjande uppdraget hos länsstyrelserna.

BEGRÄNSA SAKÄGARSKAPET

Tillståndsprocesser bör präglas av transparens och demokratiskt inflytande, men idag är sakägarkretsen för vid och lagstiftningen bör ändras i syfte att begränsa sakägarskapet till de som är direkt berörda av en prövning. Utöver rena sakägare har idag även miljöorganisationer som uppfyller vissa villkor rätt att överklaga. Även denna krets bör begränsas till de som har direkt koppling till prövningen. Vi vill även begränsa antalet myndigheter som anses vara berörda av en tillståndsprövning och kräva tydliga ramar för deras medverkan i prövningen. Kristdemokraterna anser att staten måste tala med en röst. Respektive länsstyrelse ska därför få i uppdrag att avväga de statliga myndigheternas olika, och ibland motstående, intressen i ett ärende och avge ett samlat yttrande eller beslut. Handläggningen i samband med tillståndsprocesser måste också ges tydliga tidsramar och gränser för när i processen olika aktörer kan kräva och inkomma med uppgifter. För att skapa en viss tröghet i systemet och undvika okynnesöverklaganden, måste en överklagan vara belagd med en avgift.

ARBETE ÄR INTE MENINGEN MED LIVET

Stora investeringar, nyetableringar, reinvesteringar och snabb tillväxt är fantastiskt. Att resurser skapas, ger förutsättningar för ett gott liv, ett hållbart samhälle och en fungerande välfärd. Fler arbetstillfällen på en ort som leder till stor inflyttning på kort tid, väcker också frågor om vad man ska göra när man inte är på jobbet och hur tillvaron då ser ut. Arbete är en oerhört viktig del av de flesta människors liv som ger en tillhörighet och gemenskap, men är varken hela människans tillvaro eller svaret på meningen med livet. En fördel som ofta finns i nybyggarkommuner är att det finns en närhet till natur och rekreativsmöjligheter, liksom det mindre och mellanstora samhällets fördelar att bygga närhet till sin omgivning och identitet med sin bygd.

För att utvecklingssamhällen inte ska bli fly-in-fly-out-orter behöver varje kommun som får växtvärk ha en strategi för att de som flyttar till orten också kan leva ett gott liv. Natur, kultur och föreningsliv behöver finnas med i helheten när en kommun och företag expanderar. Kristdemokraterna har nyligen antagit ett kulturpolitiskt handlingsprogram – men i förhållande till snabbt expanderande orter handlar det kommunala perspektivet troligen om att inte glömma bort kultur och föreningsliv när så mycket fokus hamnar på etableringssajter, bostäder och välfärdstjänster. Av särskild vikt är att bjuda in civilsamhället och kartlägga vad de kan bidra till i en expansionsfas och vad som krävs från kommun och företag för att de ska klara av ett åtagande att skapa förutsättningar för att bygga utrymme för gemenskap och mening.

NÄR VÄLFÄRDENS PERSONAL FÖRSVINNAR

När ett företag expanderar snabbt och nyanställer, kommer många av de som anställs potentiellt ha utbildningar som annars skulle vara till nytta inom välfärdssektorn. Det gäller i synnerhet yrkesgrupper inom välfärdssektorn där lönerna är markant lägre än i industrin. Det ställer krav på kommunsektorn att arbeta med arbetsmiljö och villkor som gör dem attraktiva för att behålla personal, men också för att locka nya människor till kommunen – när företag växer kommer också välfärdstjänsterna att öka, framför allt i form av barnomsorg, skola och vård. Som exempel kan nämnas är att erbjuda högre lön, betald resa och boende för vikarier, tranineeprogram för akademiker i offentlig sektor och en utvecklad rekryterings- och välkommen-till-kommunenverksamhet (med service för att hjälpa den som vill flytta eller flyttar till kommunen att hitta bostad, förskola, rätt vårdinstans eller annan ingång i samhället som underlättar vid inflyttning).

BOSTADSBRIST VID NYETABLERINGAR

Vid stora nyetableringar uppstår en plötslig och stor bostadsbrist. Det har gett upphov till fenomen som fly-in-fly-out och små samhällen bestående av bostadsmoduler. Effekterna har ibland blivit att människor arbetar på en ort, men betalar skatt i en helt annan kommun. Den sociala miljön i dessa områden med bostadsmoduler är möjlig att ifrågasätta ur flera aspekter. Dels riskerna med boenden som är tillfälliga och hur boendemiljön påverkar vardagen negativt med avsaknad av incitament till förbättringar och omsorg om sin omgivning. Dels utmaningen att människor inte bygger en identitet med den ort de flyttar till och därmed inte heller deltar i civilsamhälle och ortens vardagsliv. Idag är länsstyrelser engagerade i frågor rörande bostäderna, men det finns behov av mer samverkan kring detta, såsom rörande lokalisering av bostäder, hur hyresförhållandena ska regleras, hur boendemiljöer utformas samt hur sociala problem kan förebyggas. En för stor grad av enkla bostäder kan ge konsekvenser i form av tilltagande social oro och bidrar inte till hållbart samhällsbyggande. Entreprenörsbostäder kan också vara befintliga bostäder på en ort, i småhus eller i flerbostadshus, som företagen köper upp för att hyra ut till anställda. Men om detta sker i för hög grad kan det försvåra för invånarna på en ort att köpa eller hyra en bostad. Här behöver ett arbete göras för att inte bara bygga ny industri, utan också för att bygga nya, fungerande, goda, trygga och integrerade samhällen.

ARKITEKTUR, ESTETIK OCH TRÄDGÅRDSSTÄDER

Sverige har under många årtionden präglats av en syn på arkitektur som en fråga om nytta, inte om estetik. I praktiken har det varit viktigare att arkitekturen speglar byggnadens syfte än att den är vacker. När en ort ska växa på kort tid, med ett behov av många nya bostäder på kort tid, gäller det för kommunen att hålla tungan rätt i mun. Risken blir naturligtvis stor att prioritera funktion, framför estetik, livsmiljö och kvalitet. Svaret vid en snabb expansion av bostäder kan inte vara nya miljonprogramsområden, präglade av torftig arkitektur och sterila omgivningar. Byggherrar ska redovisa hur ett nytt projekt bidrar till ett områdes skönhet och till människors välmående och gemenskap. Det kan både handla om att bevara ett områdes arkitektoniska karaktär när en sådan påverkas – och att ge utrymme för utveckling och arkitektonisk innovation, särskilt i områden som är nya och på tomter där kommunen vill att byggnaden i sig ska göra avtryck.

De flesta svenskar vill bo i villa eller radhus. Därför driver Kristdemokraterna på för en ny egnahemsrörelse, där fler människor ska få möjlighet att förverkliga sin boendedröm. Vid en snabb expansion av bostäder i en kommun bör villor och radhusen vara huvudfokus. Kommuner ska kunna inrätta genomtänkta områden som inte bara tillhandahåller villatomter utan följer en idé om hur de ska växa fram och förvaltas över en längre period. Här finns utrymme för nytänkande och modernitet, men förebilden finns i de trädgårdsstäder som byggdes för runt 100 år sedan på flera platser runt om i Sverige. Då var tanken – som fortfarande håller i sina grunder – att bygga villor och radhus i ett större område, tillsammans med låga flerfamiljshus, vilket ger underlag för ett lokalsamhälle med skola, torg, parker, samlingslokaler och mindre affärsverksamheter.

EN NY EGNAHEMSRÖRELSE

Sveriges befolkning växer och därmed behovet av nya bostäder. Trots att en övervägande majoritet av befolkningen vill bo i småhus, utgör sedan 1990 småhus endast 25 procent av nyproducerade bostäder. Småhusens andel av bostadsbeståndet minskar därmed. För att fler ska få möjlighet att förverkliga villadrommen, vill Kristdemokraterna väcka egnahemsrörelsen till liv igen. Egnahemsrörelsen växte fram under sekelskiftets början och grundidén var att fler familjer, även de utan ett stort kapital, skulle kunna bygga en god bostad i form av ett småhus. Det är lika aktuellt i dag och de historiska erfarenheterna bör inspirera för framtiden.

KRISTDEMOKRATERNA VILL:

94. Ge nybyggarkommuner del av ökade intäkter från allmänna löneavgiften – som en riskdelning för kommuner som behöver göra stora investeringar på kort tid, parallellt med en stor industrietablering.
95. Införa en tillväxtbonus som baseras på daglönesumman och antalet arbetstillfällen.
96. Att skatteutjämningsystemet ska få tydliga incitament för en kommun att växa och möjligheter att klara av nödvändiga investeringar vid en snabb expansion.
97. Inrätta en statlig kreditgarantinämnd för nybyggarkommuner som står inför omfattande lånebehov.
98. Ge en årlig subvention av kreditgarantierna om 1 procent under 25 år, som ett statlig stöd till nybyggarkommuners investeringar.
99. Möjliggöra för Norrlandsfonden att finansiera bostadsbyggande i hela landet.
100. Inrätta kreditgarantier för bostadsbyggande i etablerings- och expansionskommuner.
101. Införa en ventil och ett snabbspår för att väga olika riksintressen mot varandra.
102. Möjliggöra för regeringen att förordna fram beslut som brådskar för att säkra den gröna omställningen och öka Sveriges oberoende och beredskap.
103. Väga in samhällsekonomiska vinster i tillståndsprövningsprocesser vid industrisatsningar.
104. Inrätta en tjänstegaranti för länsstyrelsernas handläggning, inklusive nationella rutiner för hur ett ärende ska handläggas.
105. Att länsstyrelserna gör ett arbete med sin kultur när det kommer till bemötande i kontakten med enskilda och företag, enligt en så kallad NKI-metod.
106. Säkerställa att tjänstemän som arbetar för att ge service och handlägga företagsärenden förstår företagandets villkor.
107. Utredda länsstyrelsernas organisation, inklusive möjligheten att renodla verksamheten så att vissa länsstyrelser blir experter på vissa områden och kan hantera ärenden för hela landet.
108. Begränsa dagens vidlyftiga sakägarskap vid tillståndsprövningar.
109. Ha avgifter för överklaganden i tillståndsprövningsprocesser.
110. Att kommuner och företag säkerställer att civilsamhället är med i en expansionsfas och får förutsättningar att skapa utrymme för gemenskap och mening utanför arbetet för de som flyttar in.
111. Att offentlig verksamhet i nybyggarkommuner jobbar med tranieeprogram för akademiker för att locka nya personer till orten.
112. Se välfungerande rekryterings- och välkommen-till-kommunen-verksamhet för att hjälpa människor till rätta inför och efter en flytt.
113. Ge Boverket i uppdrag att ta fram regler rörande entreprenörsbostäder.
114. Prioritera estetik, livsmiljö och kvalitet när en ort ska bebyggas med bostäder för tusentals nya invånare på kort tid.
115. Att expanderande kommuner prioriterar detaljplaner för trädgårdsstäder, områden med fokus på villor, radhus och låga flerbostadshus, med målet att skapa lokala sammanhållna samhällen.
116. Främja en ny egnahemsrörelse.